

LUCIAN
BLAGA
•
TEATRU

2

EDITURA MINERVA

**Ediție îngrijită de
DORLI BLAGA**

**Antologie și Repere istorico-literare
realizate în redacție de
MIHAI DASCAL**

Coperta seriei: *Constantin Guluță*

**LUCIAN
BLAGA**

TEATRU
2

EDITURA MINERVA
București — 1984

AVRAM IANCU

DRAMĂ
1934

PERSOANE

AVRAM IANCU, avocat, 24 ani LOCOTENENTUL
GRATZE, 30 ani 1 din oastea LOCOTENENTUL
SCHULER, 27 ani J imperială ÎNTÎIUL AGHIOTANT
IMPERIAL,
AL DOILEA AGHIOTANT IMPERIAL
TATA LUI IANCU, 70 ani
ION DRAGOȘ, deputat la Peșta, 40 ani
POPA PĂCALĂ
ADVOCATUL DUHU
ERJI CÎRCIUMĂRIȚA, 18 ani
IANOȘ ,
GHIURI (,
ȘIMON gardiști unguri
IANOȘ J
UN MOȚ UN BĂIEȘ O BABĂ
TREI MUNTĂRIȚE UN MOCAN ■
DOI JANDARMI UNGURI MOȚUL ILIE
TRIBUNI, AJUTOARE, MEMBRI AI COMITETULUI NAȚIONAL
ROMÂN, GARDIȘTI UNGURI, SOLI
UNGURI.J SERVITORI, VESTITORI, NOROD.

Acțiunea se petrece în Ardeal, în anul 1848, și mai târziu.

PROLOG

Peisaj de munte. În fund, munți clădiți unul peste altul, cu plaiuri în care se deslușesc așezări ciobănești. În față, stîncărie, o cărare de la stînga spre dreapta și o potecă în sus, pierdută numaidecît după stînci. Pădure de goruni.

Soarele încă n-a apus.

SCENA I

UN MOȘ, O BABĂ

(S-aude un sunet monoton și adine, ctteodată mai scurt, ctteodată mai lung, ca de mare pasăre de noapte: U-u-u!)

BABA

(Ținînd în mină o carabină, stă la pîndă aplecată în genunchi, sus între stînci, se uită dincolo, de unde pare a veni zvonul cu totul neobișnuit.)

(Se aud semnele păsării: U-u-u-u.)

MOȘUL

(venind din stînga, se oprește, ascultă, vede Baba)

Hei, Muma pădurii, muma noastră, muma rumânilor, ce stai ca un zbîrciog sub tufă? — S-ar fi aflînd, zice-se, pe-aici o pasăre — de mirare. La ea ții ochiu'? Dă zvon ca de tulnic. — Cobește sau prorocește?

BABA

(se ridică anevoie, sprijinindu-se în carabină, ti face semn :-4|.

să tacă)

Șt —Șt!

(Vine spre Moș.)

Mulcom bădiță, muleom, c-o speriem, și-ar hi cu păcat. De asta să nu te-apropii, fără numai cu hire de grîu mîndru în palmă, și cu tămîie. galbără, că tare e frumoasă și înaltă.

MOȘUL

Mă gîndeam eu trebuie să fie cît omu'. Toată lumea despre e> vorbește, cum că ar începe să se întîmple Ceva — cum că ar da veste pentru ziua județului din urmă.

#

BABA

Stau de pază că poate s-a-ntîmpla ceva, vreo poveaste, cum n-a mai fost pe-aici de cînd Necuratul spunea lui Dumnezeu — firtate!

MOȘUL

Da' eu cred că pasărea s-o așezat aci lîngă Muntele Bătrîinii numai ca să ouă! Hei, ce-mi vād ochii? Muma pădurii cu carabină! Da' ce! Voi ai s-o împuști? Sub subsuoara stîngă ori sub limba măiastră? Sau voi ai s-o scarmeni numai în pene, ca să te dumirești, dacă-i aieva numai nălucă?

BABA

(pare în adevăr Muma pădurii)

E — e — e — că tare ți-e de șagă, bădiță. N-am eu gloanțe pentru gaie de noroc.

MOȘUL

Dacă-i de noroc, s-ar zice că pasărea se cheamă Sfîntul Niciodată. Măicuțo, noi moșii sîntem neam fără noroc. Așa e scris și da asta nu scăpăm.

BABA

Cu carabina mă apăr de căpcăunii de jandari, că nă prăpădesc cu zile. Păntu ei mulgem vacile, păntu ei cosim costișele, păntu ei măcinăm ce brumă ne-a rămas. Ulii și ungurii ne mîncă găinile. Tăte plăcintele ei le mîncă, jandarii, și pe urmă mai așteaptă să le plătim și dințăritul. Da' ia aminte bădiță, ce-ți spun, ia aminte. O vinii amu pasărea și ne-a izbăvi.

MOȘUL

p Așadar, tot uitîndu-te la ea, te-ai dumirit.

BABA

Vine lume, bădiță, lume din multe sate, să se uite la ea din desiș, și nu-ndrăznește nime s-o stîrnească din locu ce și-o

ales. Bun loc, că de acolo noaptea vede tăte stelele și ziua tăt Ardealul. Iar dumneaei n-are somn biciodată.

MOȚUL

f0 fi pajură, măicuță.

BABA

Ce pajură, bădiță? Că-mi cunosc eu pajurele, și după spete și după foaie. Nu, bădiță, pe-ai ci n-o văz't nime pasări ca asta. Dacă n-ar hi așa înaltă pin' la umăru' voinicului, aş mai zice, și dacă n-ar sta cum stă. De săptămîni stă dumneaei așa, și se uită nemișcată. Cîteodată cîntă sau cheamă ca din tulinic: u—u—u!

MOȚUL

Poată-i fată, măicuțo.

BABA

Ba că nu. Că trebuie să hie ficior. Altfel n-ar cînta tăte fetele cum cîntă:

In pădure
Toate păsările dorm —
Numai una n-are somn
Cată să se facă om.

MOȚUL

Mare drăcie. Hai s-o văd și eu, măicuțo, muma noastră, arză-i focul penele. Măicuțo, mă prind că dumneata o pîn-deai ca să-i deslușești meșteșugul, — ai? Rîvneai s-o vezi toc-ma-n clipa cînd s-a face om.

BABA

Zi numai, zi — Muma pădurii — că nu mă supăr. — Dacă vrei să te mire pasărea, urcă. Urcă numai spre dreapta. Ține-o ață pînă în tufa de sînger. Așa, amu stai. întoarce-te, amu uită-te pe lingă frunză unde stă bou' Domnului, și să nu mai clintești.

MOȚUL

(A urcăt. Cîteva clipe tăcere.)

Săru' mîna și coroiatul plisc, pasăre fără somn. Mare și nemișcată ca o troiță ești, umeri de cruce ai, pene de arhanghel negru de așijderea. Săru' mîna și închinare pînă la pămînt.

(Se închină puțin, că nuștii dacă o face a glumă sau nu.)

Dacă n-ar fi cu supărare, ți-aș pofti bună dimineața și la mai mare. Cum îți veni să stai aci de pază nouă săptămîni e cu adevărat, de mirare. Alte păsări, oricît de sfinte, se mai purecă, ori se scaldă în nisip, numai tu ești năzdrăvană, fire împietrită cu duh ducăuș și stai cu ochii țintă la furtunile din

împărăție. Chiar om gîndiși să te faci? Cine să te creadă? În vremuri ca acestea și în stîncăria asta, unde rămîn pruncii nebotezați, unde și-a blestemat catirul copiii și unde ariciul, sfetnicul lui Dumnezeu, nu stă decît ghem, că altfel, s-ar amări prea tare văzînd lumea care s-a dres după sfaturile sale. — Măicuță, he! Ce zici, să mă închin cu stînga sau cu dreapta?

BABA

Cum ți-i pofta, bădiță.

MOȚUL

(coboară)

Bogdaproste c-o văzui și eu!

*(Din stîngă vin trei fete mari, băcițe sau muntărițe, și un
„băieș zdrențos.”)*

SCENA III

Aceiași, cele trei murdărite, BĂIEȘUL

■BI'

ÎNTÎIA FATĂ In pădure

Toate păsările dorm.

Numai una n-are somn,

Cată să se facă om.

CELELALTE DOUĂ Numai

una n-are somn,

Cată să se facă om.

MOȚUL

(le oprește)

| _ Amin, drăguțelor, să știți că astăzi la apus de soare — aia-gaia se face om. Dumnedzău ne-ajutel

ÎNTÎIA FATĂ *(s-*

așază pe o piatră)

Eu aștept aici să văd.

BĂIEȘUL

»• Nouă săptămîni pasărea a tot dat freamăt ca din tulinic ili aramă. Poate să fie pentru o primejdie sau pentru izbăvirea noastră a tuturor. Eu cred că în curînd or să ne treacă pe sub nas multe blesteme și trădări și oarecare jale și oarecare foc. Și mai cred că tot ce se pregătește n-o să fie de-, adică. Noi care trăim colo, sub pămînt, cunoaștem că ceva se încumetă în zare, c-am fost puși la muncă și mai grea, Să măcinăm piatră zi și noapte. Tot aurul spălat ia drumul peste munte. Vrea stăpînirea să istovească munții degrabă. *(S-aude pasărea: U-----U---U-----U-----I)*

BABA

Iar s-a-ncercat!

(Din stingă vin doi jandarmi unguri, cu un mocan legat.)

Aceiași, DOI JANDARMI, UN MOCAN

ÎNTÎIUL JANDARM

SCENA III

Io napot moțok. Pe-aicea duce drumu' la Abrud?

(Cei de față — se uită o clipă — două, unul

la altul, nu răspund,.) **MOȚUL**

Ba. Da' dumneavoastră de unde veniți?

ÎNȚIUL JANDARM

De la Bucium. Da' pe unde duce drumu'?

MOȚUL

Pe unde a dus totdeauna. Mergeți numai pînă la Abrud?

ÎNȚIUL JANDARM

Numai. Dar n-ai răspuns.

MOȚUL

Nu. Da' ce-a greșit Mocanu' hăsta?

ÎNȚIUL JANDARM

Îl cunoașteți? Nu vrea să-și spuie numele.

MOȚUL

Cum să nu-l cunoaștem?

ÎNȚIUL JANDARM

Cum îl cheamă?

MOȚUL

Că pă mine. Da' ce-a făcut?

AL DOILEA JANDARM

A căzut în cursa diecilor, care ațîță, și l-au pus păcatele să ridice cuvînt împotriva rînduieiilor și să îndemne la

omor. A dat strigăt în țară, că ălui de omoară un grof i se iartă șaptezeci și șapte de păcate.

MOCANUL

Domnule căpitan, o să fac bureți în beci, da'- eu nu m-am gândit la grofi, c-am zis numai — cine omoară un painjen.

AL DOILEA JANDARM

(il lovește)

Eu nu-s căpitan, eu-s jandar de rînd.

MOCANUL

Domnule jandar de rînd, n-am nici o vină.

AL DOILEA JANDARM

(se răstește)

Vrei să-ți vezi zodiacu' pe patu' puștii? — Eu nu-s jandar de rînd, eu-s căprar. Și afară de asta ia seama că toți ungurii suntem făcuți după chipul și asemănarea lui Koșut Laios, marele și atotputernicul. Și cine jignește un jandar, jignește pe Koșut Laios.

BABA

Numai că dacă te-ar videa Koșut Laios — nu știu dzău. Mi-i teamă că nu s-ar prea fâli — să afle că așa mîndrețe ca dumneata e după chipul și asemănarea lui. Afară de asta luați seama și de mine să vă cam feriți, că eu nu Inrăb: cum vă merge și cum vă lăudați? — că jandari o nejangari — eu vă fac cu ulcica, și nu numai de spărietură. Ce leg eu cu venin, nu mai dezleagă tăte bisericile papis- tașe!

(S-aude pasărea: K-----U-----U-----U-----!)

INTIUL JANDARM

Se cheamă moții cu tulnic?

BABA

Ăsta-i ceasu' rău, nu-i tulnic, domnule căprar. împușcați pasărea ceea, și încă degrabă, că de unde nu, pînă du- mirecă se face om. N-ați auzit cît e de hireșe și cum îndeamnă chietrele la răscoală? Anu' ăsta o să pută a mort și dracu' o să capete titlu' de grof.

CELE TREI FETE

în pădure

Toate păsările dorm,

Numai una n-are somn,

Cată să se facă om.

AL DOILEA JANDARM

Cu-cu! Cu-cu! Cu-cu! Cînd îți vedea pe Maica Precistă știrbă, în haine de jandar, și cu pene de cocoș, s-a face și pasărea om.

(Dă să pornească, dar se oprește.)

Nu știți vreo româncă, fetelor? Uitați să vă-ntreb. Se caută o doică pentru purceii grofului Teleki! Ha-ha-hal *(Cei doi jandarmi se duc cu Mocanul, dispar pe cărare în'sus.)*

SCE'NA IV

Aceiași, fără JANDARMI și fără MOCANUL

MOȚUL

Muma pădurii, muma noastră, muma rumânilor de o sută de ani tot ține postul mare pentru săraca inima noastră, și nu mai putem rosti vorbe din vorbele tale, că în dosul lor, zic jandarii, că ascundem altele, și ne leagă pe furci la Piatra Arsă. Să nu zici, maică, să nu zici — painjen — că zici grofi. Să nu zici — iarbă că zici — iarbă de pușcă. Să nu zici — mi-e foame, că zici — ucide. Yai nouă, Muma pădurii, că graiul tău a ajuns de ocară, jandarii îi întorc pe dos toate vorbele, cum au întors cămașa lui Hristos.

(De dincolo de stîneărie, apare, prin desiș, un tînăr înalt, eu ochii albaștri, îmbrăcat și domnește dar și ca moșii.

Sare pe drum de la mare-nălțime, de pe stîncă. E Avram lancu. Toți se uită la el, vădit uluiți de apariție.)

SCENA Y

Aceiași, AVRAM IAN CU

IANCU

(cu glas de dojană)

Ați fost mai mulți decît ei, cît mai răbdați?

BĂIEȘUL

N-avem puști. Să ne luăm la încercare cu țevi de soc? IANCU

N-aveți puști? — Să fulgere coasele și topoarele 1 MOTUL

Uf, podidi-i-ar lacrimile morții! Dacă n-am fi așa de. pieriți de foame, am zice, așa e, și ne-am învoi răpede.

IANCU

Eu sunt căpitanul vostru!

MOTUL

■ **Care? Cum? Și de unde?**

IANCU

Nu întrebați, nu vorbiți! Fiți gata, că bate ceasul!

BABA

(se apropie de Iancu)

H

Ține căpitane carabina asta! Să nu ruginească!

MOTUL

Noi ce facem?

IANCU

(ia carabina)

Așteptați!

Fiți gata! Și unde mergeți vestiți mai departe.

— E-ncărcată carabina, maică?

BABA

De dincolo de multe i-ajungi c-o detunătură. Singera mocanul
pe nări ca un berbec tăiat.

IANCU

Fetelor, mergeți și voi din hotar în hotar și spuneți: L-am văzut
pe căpitanul!

*(Își bagă o mină în părul uneia, cealaltă în părul alteia, le
apropie capetele cu putere, sărută pe tnttia pe obraz.)*

Așa să nimeresc cu un singur glonte pe cei doi jandari!
(Către a treia fată.)

Cu tine mă cunun când mă întorc. Acu' nu se poate, că
încep săptămânile de foc!

A TREIA FATĂ

Bine, bine, numai să vreau. Și de-oi vrea, numai de mi-i
găsi.

IANCU

I vrea dacă ghicesc de unde ești? — Tu — tu ești mun- târiță, din
Alb ac!

A TREIA FATĂ

Haida de, numai că nu-i cu mirare, că m-ai ghicit după gurguiul
opinicilor.

*(Iancu e din două-trei salturi sus, dispăre pe cărare. Moșul
și Băieșul după el.)*

SCENA VI BABA și

cele TREI FETE ÎNTÎIA FATĂ

Cine o fi fost?

A DOUA FATĂ

Ca un arhanghel.

A TREIA FATĂ

Înalt ca tulnicul ăsta.

BABA

(către Intlia)

Pă tine te-a sărutat.

(Către celelalte.)

Și vouă vă arde fața ca de urzici.

ÎNTÎIA FATĂ

Mie ca de soare!

(Se aude un pocnet de carabină.)

BABA

(se duce sus între tufe, iscodește)

Fetelor, mi-am uitat ochelarii! Fetelor, pasărea — nu- Pasărea nu mai e!

ÎNTÎIA FATĂ

Pasărea fără somn.

A DOUA FATĂ

Unde-i pasărea?

FAZA ÎNTÎIA

TABLOUL I

într-o circiumă, la marginea Abrudului. O cameră, pe stîngă o fereastră, în dreapta alta. În fund, mai spre dreapta, ușa și un pat cu multe perne una peste alta. Blidar, icoane, o masă și laviță. Într-un colț o vatră. Noapte tîrziu. Lampă de petrol atîrnă de grindă.

SCENA I

IANOȘ, GHIURI, ȘIMON, IANOȘ, ERJI (Cei patru gardiști unguri beau și petrec la masă. Mai la o parte Erji, cu o rochie roșie tnvoaltă, își face de lucru prin odaie.)

ÎNȚIUL GARDIST J

Jos împăratul ! Sa caută o pălărie pentru o coroană! Vivat Koșut Laios! Să i se închine toată suflarea!

(Ciocnesc și beau.)

Să mergem, că-i tîrziu. — Erji, ți se ntind genele de somn, Nu-i așa, Erji?

ERJI

(Nu răspunde.)

AL DOILEA GARDIST

E supărată Erji. I-a sărit țandăra — din te miri ce I — Să ne trăiască Erji, cărciumărita.

AL TREILEA GARDIST

| Cit or fi ungurești munții Abrudului și-un cîrd de vreme pe deasupra!

ERJI

Haid' plecați odată. Că vă zboară musculițele de vin în preajma gurii ca la cepul buților.

AL PATRULEA

B] Vedere-aș pe împăratul cu grădinița pe piept - nul ș£ tro-descheiat ca un ciubăr gol pus la soare!

AL DOILEA

Elien Koșut Laloș! Cu el s-a coborît libertatea pe pă- mînt!

AL TREILEA

IA Trăiască libertatea, egalitatea și fraternitatea ungurească! .Și piară moții, slujile împărăției, loviți în numele tatălui!

ÎNȚIUL

Zic moții că Avram lancu, minunea din Vidra, e căpitanul lor! Măi Șimon, se laudă moții că într-o zi o să ne toace la cap. Măi Ghiuri, Z,IC moții că ei s-au juruit împăratului, ha-ha! — Păpușei de paie! S-agață, cei de se-neacă, și de-un pai. Moții au prins o claie întreagă. Ha-ha!

AL DOILEA

K' Zice lancu că fiecare popă valah e un munte. Multe

] Vorbește lancu, cel cu săritura neașteptată, dar el nu știe ce *ice lanoș, Șimon, Ghiuri și încă o dată lanoș.

(Ciocnesc ți beau.)

AL TREILEA

Erji, fată mîndră și frumoasă, mîne culegem de prin mito pe toate preotesele valahe și le-om sili să joace aici

ciardaș pe masă. Joacă și tu, afurisito, pentru gardiștii care îți
apără circiuma de focul și grindina moților!

(O cuprinde și o suie pe masă.)

AL PATRULEA

(aruncă o ochire sub rochia ei)

Joacă, Erji, ca o volbură de pe pustă! Să fluture, uite așa
— peste noi, aurora libertății!

(Chiuie.)

ERJI

(se zbate, nu vrea)

Da' ce? Circiuma mi-o apărați voi? În loc de plată, cum s-
ar zice, ce? Da' asta nu mai prinde!

(Sare de pe masă.)

AL DOILEA

Adu vin Erji, în cizmulile tale. — Uf, Tuhutum! Cum ți-aș
bea căldura și tinerețele!

ERJI

*(a luat o bltă de după vatră, vine și lovește pe masă cu
putere)*

Plata! Că-mi tot făgăduiți de două luni vadra cu aurul
nepecetluit al Abrudului și nu mai văd măcar o băbă- ruță. Nu
mă mai zăpăciți voi cu mărgelile de sarea miții. Acu' nu vă mai
las, acu' plata, ori vă crăp țeasta!

(Gardiștii rid și o pișcă.)

Lăutarii tot eu trebuie să vi-i plătesc?

AL PATRULEA

Erji, trăiască libertățile! Cit despre crăpat, să crape mai
bine împărăția. Acu' a dat peste noi libertatea. Știi, fată ce-i
aia, libertatea? Libertatea e sfântul Dumnezeuul meu, care mi
s-a arătat deunăzi în cucuruz și mi-a dat voie să-mi bat cît
vreau nevasta.

ERJI

Plata!!

Mine, Erji, mine! Mine, Erji, că astăzi suntem grăbiți! Jf
Astăzi trebuie să prindem pe Avram Iancu, băiatul cu ochi 4 vineți
de la Vidra.

(Scoate o htrlie din buzunar.)

*(Se duce la ușă, scoale un cui din buzunar și bate cu un
lehm în ușa pe ușă.)*

O mie de zloți pe capul lui Avram Iancu. Uite-i chipul cu
căciula ca un coperiș de paie, nici drept, nici sucit, pe-un
bordei de la Prisaca Zlatnei.

! S-a pus preț nobil pe capul lui — o mie de zloți, douăzeci de
taleri cit țigetele circiumărilor, sau zece galbeni cit steaua
porcului. Iancu trebuie desființat. Numai așa vom avea pace.
Cine-1 prinde sau cel de va da ajutor să fie prins își umple
buzunarul că poate să tot bea de-acu până la anu¹.

TOȚI PATRU

Etien Koșut Laios, marele și atotputernicul!

ÎNȚIUL

Ai răbdare Erji că plătim noi.

(O ridică pe sus și o trvrte chiuind.)

AL DOILEA

(smulge Erjii o cizmă din picior)

| Sărutăm cizmulțile roșii precum icoana sfintului Ștefan și
coroana de la Buda!

ÎNȚIUL

(Pune jos pe Erji.)

ERJI

(stă într-un picior)

f Dă-mi cizma, dă-mi cizma! f (Toți patru rid. Erji sare-ntr-
un picior, ia cizma celui de Al doilea, îi lovește pe rînd,
tot sărînd într-un picior, cu cizma.)

Afară! Afară!

ÎNȚIUL
Închide circiuma că-i tîrziu, Erjike!

AL DOILEA
Închide bine zăvorul, să nu-ți între vreun priculici sub țol.
Multe vede luna, măi Ghiuri, prin ferestrele oamenilor — fete
dezbrăcate ca argintul, preotese de aur, tinere ca focul tinăr.
(Chiuie.)

TOȚI PATRU
(pe rînd)
Noapte bună, Erji.
(les.)

SCENA II

ERJI singură

ERJI
(își încalță cizma, apoi își desface patul)
Avram ȗlancu, băiatul cu ochii vineți, ăla le e nădejdea.
Parcă minunea de la Vidra o să sară tocma-n groapa lupului.
S-or șterge încă de multe ori la gură!
(Se duce la ușă, se uită la hîrtia bătută pe ușă.)

O mie de zloți! Zău, că-i prea puțin.
(Se-ntoarce la pat, după cîteva clipe, o bătaie în ușă.)
Teșek!

SCENA I 1,1

ERJI, IANCU

IANCU
(deschide ușa, măsoară cu ochii pe Erji, apoi intră dintr-o dată)
Miroase-a pipă ungurească. Fum, să-l tai cu briceagul. Deschide
fereastra, fetițo, să între stelele. Aer, fetiță! Aer!

ERJI
(L-a privit mai iutii surprinsă, apoi tot mai deschisă, se
duce spre fereastra din dreapta, dă s-o deschidă.)

IANCU
Nu aceea, cealaltă!_

ERJI

(se duce la fereastra din stingă, o deschide)

Teşek !

(Se uită în întuneric, afară.)

Ce-i aici? Ce dihanie mişcă sub fereastră?

(Rtde.)

Un cal, ha! >Dă botu-ncoa', mătăhalol — Ya să zică nu ,4e ceaţa de pipă ți-era, ci ca să-ți ai calu' la-ndemină! — Pr — ce friguleţ s-a pornit!

(Vine spre lăncu.)

IANCU

1» Pentru cine aşterneai, fetiţă?

ERJI

Pentru cine s-a nimeri. Că aici se întretaie răsăritul şi itiazănoaptea.

IANCU

I Ți-e vorba mai îndrăzneată decît inima! — Unguroaică?

ERJI

Şi încă ce unguroaică! Da' n-am înţeles-o, cum crezi, Cîl eu nu dorm aici, eu dorm în pod! — Ce pofteste domnul moţ? Că, măria ta, pari şi domn un pic, dar şi moţ.

IANCU

II Cum te cheamă? Erji sau Boji?

ERJI

Erji — Boji-i tot un drac.

IANCU
Ai vin de piatră — Bôji?

ERJI
(pune mtnile în șolduri)
Acu' ai nimerit-o chiar așa cum nu-mi zice.

IANCU
(zimbeste, stă în fața ei la fel, cu mtnile în șolduri)
Repede — Erji, că sunt grăbit, spuneai că-i tot un drac.

ERJI
**Că n-ei porni cu noaptea-n cap, domnule Moț! Mai are
calendarul zile.**
(Se apropie, îl prinde de-un nasture.)
Pe măria ta cum te cheamă?

IANCU
**Repede, Bôji, vin de piatră, că mă grăbesc. Dacă-s moț de
ce-mi spui măria ta?**

ERJI
**Pentru că ai ceva în dumneata că trebuie să-ți zic măria
ta. Moții beau vin, dar nu de piatră — ca grofii.**

IANCU
**Așadar, înaltul titlu nu mă privește pe mine, cât vinul pe
care-1 cerui.**

ERJI
Oamenii se cunosc după fapte. Și băutul e o faptă.

IANCU
Ești fată deșteaptă, Erji.

ERJI
Chiar cea din urmă nu-s. — Ei, îmi spui?

IANCU

Numele ce mi l-au dat părinții a fost ca un dinte de în pir.
— L-am pierdut încă de când eram copil. Eu sunt Moțu', Erji,
Moțu' fără nume.

ERJI

| Fără nume pentru fetele proaste, da'n gazete, măriă ta, ți pe
foile jandarilor, ai nume, și încă ce nume — ca un Ktoag.

(Arată spre ușă.)

IANCU

(se uită)

Sau ca semnul ars cu fierul roșu pe șoldul vitelor! — Aveți
vărsat negru în casă?

ERJI

î lla-ha! Vărsat negru — nu e rău — dar nu e! Avem KfMtăzi
oaspe rar, un mistreț — un mistreț cu părul negru și lfbU ochii
vineți, care s-a pornit să răstoarne cu ritul Munții

K dn Aur. Vreau să-l ospățez, cum se cuvine. Un pic de slăninii
afumată, măriă ta, nu poțtești? Cu ardei verde sau plăcintă
cu mărar?

v

IANCU

Nu mi-e foame, Boji. îmi vine mai curînd să fluier a
îUmormintare.

(Erji iese.)

SCENA IV

IANCU singur

IANCU

(se duce la ușă, privește foaia bătută pe ușă)

O mie de zloți! Pe toate părțile Abrudului s-au bătut foi de
astea, roșii, ca-n vreme de bolejniță, parcă în fiecare lpitRA ar
fi un bolnav, de care să te ferești!

(Se duce la pat, ia o pernă, o spintecă cosor, cu un

*— se duce la fereastra deschisă și golește finul
din ea.)*

**Roade murgule finul și florile fetii, că n-am ovăz.
Dimineață trecem prin Bălgrad, și-ți dau din ieslele
împărăției.**

*(Calul sforăie.)
(Iancu se întoarce, se uită la pat.)*

Alb ca laptele.
(Sescarpină după ureche, 'aruncă pe pat fața de pernă.)

ERJI
(aduce vinul)

riei **1**

Teșek uram! Dar să știi că am călcat
porunca primă

Ce poruncă, Erji? IANCU

Nu e voie să dăm nici un fel de băutură moșilor, că-i
răsmiriță. Mă-ncurcă rău orînduielele astea. Dacă mai ține
mult, ajung la sapă de lemn. Moșilor nu-i voie să le dăm. Iar
ungurii, care au voie să bea, ăia nu plătesc, fiindcă zic că a
bătut ceasul libertății. Mai alaltăieri mi-au împușcat gardiștii
trei buți în pivniță. S-a scurs băutura în nisip. Dar i-a
pedepsit Dumnezeu, că unul a murit beat, înecat în vin. Ția s-
a cuminecat odată pentru totdeauna.

IANCU

Ascultă Boji, astă-seară au dat pe-aici gardiștii unguri?

ERJI

**Numai ce plecară. Patru. Ianoș, Șimon, Ghiuri și încă o
dată Ianoș. Evangheliștii sfintului Naiba.**

IANCU

*(Se așază la masă, își toarnă un pahar și-l bea dintr-o
dată, Cu sete. Apoi încă unul la fel.)*

Și ce-au făcut aici?

ERJI

**S-au fiert cîteșipatru în mare petrecere. Au băut și au
jucat cărți. Pe urmă iar au băut și iar au jucat cărți.**

IANCU

Au jucat mare?

Foarte. Ziceau că cineva e ca și prins, și-atunci Șimon | jucat pe capul ăluia de ziceau că e ca și prins. Ghiuri și-a .«» tn joc casa. La urmă s-au împăcat așa, că lui Șimon îi pitea capul ăluia de ziceau că e ca și prins și lui Ghiuri îi lțiHeu casa.

IANCU

Sunt mulți gardiști unguri aici în sat?

Do-al de astea să nu mă-ntrebi, că eu sunt unguroaică — și nu știu.

IANCU

Drept e, Erji. Așa-mi plăci. Așa răspuns înțeleg și eu. !pft' ia ascultă. Din ce parte bate astăzi vintul peste hornuri lc și fumurile Abrudului?

Asta vrei s-o știi, ca să nu te poată urmări cu copoi?

Nu, Erji. Te-am întrebat numai așa — ca să nu tac — și maț ales ca să-ți aud glasul.

(Își toarnă al treilea pahar, și-l bea.)

ERJI

(s-a așezat și ea la dreapta, îl privește lung)

Dur ai o sete! Păzește, să nu mă bei și pe mine, din gre-Hilfi, domnule — Iancul

IANCU

Vinul e bun — de gargară. Dar dacă ai noroc — n-o să |u» nioi-un strop în pahar. — Cîți te băură din greșeală pînă *jum, Erji?

ERJI
Din greșeală? — Fără număr!

IANCU
*(Își ia căciula din cap și c-un singur gest o-nfundă în
capul fetii că-i acoperă și fața)*

**Minți, fată! Pe mine însă nu mă poți, că vezi, eu mă pricep
la fete. Eu le cunosc cum cunoaște ghiunoaia copăceii. Mă
prind Erji că ești fată mare.**
(O prinde de ureche.)

Ca urechea asta pe care n-a

pătruns-o încă nici un cercel. ERJI
(a ieșit din căciulă)

Îți arde capu' tare, domnule — lancu. O simt după căciulă.
IANCU

**E-adevărat că seamăn cu lancu, mi-au mai spus-o și alții.
Dar cu capul meu nu se câștigă nici jumătate din prețul
trîmbițat. — Nu draga mea, nu face să te frămîți.**

ERJI
**Măria ta, am auzit că și lancu poartă în brîu la stînga
(i-l scoate)
și pistolul la dreapta.
(I-l scoate.)**
IANCU

**Se poate. Dar ce are a face? — Sunt pesemne, ca și el,
născut subț zodia Gemenilor. Unul din cei doi gemeni visează
și cîntă,**

(Își pune fluierul în brîu)
celălalt stă la pîndă și făptuiește.
(Își pune pistolul la loc.)

**Nu sunt eu lancu. Asta n-ai nimerit-o. Pentru lancu,
viitorul e tulbure și drumul nesigur. Am pornit și eu pe un
drum
tulbure și spre un viitor nesigur. Și am ajuns în circiuma pita,
la tine, Erji. Pot s-o iau iar înapoi, cum pot să și merg înainte.
Ce crezi, Erji, ce-ți spune ție, inima, cînd te uiți în ochii mei:
să mă întorc sau să merg înainte? Că aici sunt parcă tocmai la
cotitură.**

ERJI
j De lancu puțin îmi pasă. N-o să dea el foc chiar sprîn-

oenelor mele. întorcă-se sau meargă înainte! Dar măria ta,
•A rămii pînă dimineață. Și dimineață să mă întrebi din nou
ce să faci, iar mine spre seară vom hotări!

IANCU

Vezi, Erji, cînd se-ntîmplă să beau trei pahare și cînd au
lingă o fată mare, mă copleșește totdeauna nu știu ce amar,
și se iscă în mine o văpaie cît casa, iar înăuntru se ivește ăla,
care cîntă, și atunci în loc să mă întorc sau să merg înainte,
sunt ispitit să stau locului. Grea e, Erji, steaua mea, că
trebuie s-o tot mut de pe un umăr pe altul. Sfatul tău nu e
rău, numai cît sfatul tău m-ar rupe-n două. Și sunt destul de
rupt și fără sfat. Acu îmi scald numai puțin inima în pahar, și-
apoi pornesc. Ca să se ivească în mine celălalt, Ala care stă la
pîndă și ține mîna veșnic pe pistol.

Nu ți-e teamă, măria ta, că ar putea ungurii să te prindă,
crezînd că ești lancu?

IANCU

Ai mai văzut ungur deștept în afară de tine — Erji?

ERJI

Nu mai zi așa că mă supăr.

IANCU

Haide supără-te, Erji. Cine mai iubește așa de mult fotele
supărate și nesupărate — ca mine? Și cine în lumea Mta are
mai puțin răgaz să le stingă supărarea ca mine? «*■ Am fost
blestemat să nu pot să rămîn lingă o fată mai mult decît
trage un clopot de liturghie. M-alungă ceva din
urmă. Din fete culeg numai focul, și umblu călare, ca un sul
de foc prin munți.

ERJI

Cine ești, măria ta?

IANCU

Un hoț de multe drumuri, Bóji. Hoț mare la răscrucile
zilei!

ERJI

Da' vezi, măria ta, eu n-o să am alinare, pînă n-oi ști.

IANCU

(se ridică)

Cît plătesc, Bóji?

ERJI

Mu, încă nu.

IANCU

(își pune căciula.)

ERJI

Cu căciula parcă iar ești Iancu.

IANCU

**În mare dragoste-1 au meleagurile astea! Fetele — fetele!
Tot la Iancu visează și unguroaicele, și româncele. Ce n-aș da
să fiu eu Iancu!**

ERJI

Mai treci pe-aici, măria ta?

IANCU

**După cum a hotărî calu', dar m-abate el, n-ai grijă — c-a
mîncat finul din perna ta și-o să tragă de-acu' la hanu' tău.**

ERJI

(stă în cale-i, cu oarecare lingușire)

Cum ți-i numele, măria ta?

IANCU

(glumind)

**P De-al de astea să nu mă mai întrebi. Că eu sunt rumân • ți
nu știu!**

(■ (li prinde capul, l-apasă pe pieptul lui, scoate repede pisto- l lui,
țintește pe lingă capul ei, fără ca ea să cadă, foaia de urmărire de pe
ușă. Un pocnet. Foaia cade.)

ERJI

Iștenem! lezuș Maria — ce-a fost?

IANCU

**Ți-am suflat cum mă cheamă, Erji! Aici în munții aceștia
eu sunt stăpînul. Nu se cuvine s-atîrne foile alea de urmărire
pe toate ușile și porțile! E păcat mare, Erji, și o rușine! Nu se
pune preț așa mic pe capul soarelui, chiar dacă soarele pil e
decît soarele moților.**

(Se aude o larmă afară.)

ERJI

I Iancu măria ta, vin ungurii!

IANCU

**Ț Erji, fii fată deșteaptă pînă la urmă. Ai prilejul să cîștigi o
mie de zloți. Poți s-ajungi doamnă mare la Buda!**

(Bate cineva cu putere la ușă.)

ERJI

(Sare și trage zăvoryl, proptind cu spatele ușa.)

IANCU

(o îmbrățișează cu ochii)

| Eu cred că de nu veneau, tot poposeam la tine pînă ■Imineața!

(Bătăi la ușă, strigăte afară: „Să se deschidă 1“)

IANCU

H Spune-le că pot să mă ajungă pe drumul către Sibiu, ȝpar să se grăbească, să nu piarză vremea, că altfel la in- toarcere, îi dezarmez, ca pedeapsă. Ba s-ar putea să le diȝ- muiesc și capetele! Ha-ha! Noapte bună, Erȝi.

(Sare dintr-un salt, pe fereastra deschisă, apoi tropot de cal.)

SCENA V

ERȝI, apoi cei patru gardiști unguri.

Bătăi repetate la ușă: „Deschde Erȝi 1”¹¹

ERȝI

(deschide)

Stați, nebunilor! Ce doriți? Ce căutați?

(Cei patru gardiști intră.)

ÎNȦIUL

A fost Iancu aici.

(Ceilalȝi se uită prin odaie.)

AL DOILEA

(Îȝi umflă nările)

Miroase a fin.

ERȝI

Ei ȝi? Miroase Iancu a fin?

AL DOILEA

Te-ai tăvălit cu el în pat!

ERȝI

(liniștită)

Iancu — a fost aici.

ÎNȦIUL

Și te-ai tăvălit cu el în pat!

ERȝI

(liniștită)

M-am tăvălit.

AL TREILEA

1 Cu valahul!

(Scurpă.)

ERJI

Valahul și-a plătit vinu, nu ca voi.

AL PATRULEA

Are fata duhul agoniselii. Și ce ți-a mai plătit?

ERJI

Să vă fie rușine sălbaticilor! Că de-ar fi după voi, m-ar
■punite în curînd cu toba la licitație, ca pe-o ulițarnică și
^^@H(rtntită care și-a prăpădit averea cu toți derbedei!

AL PATRULEA

Po unde-a fugit?

ERJI]

i fereastră. Acu-i pe drumul — pe drumul Clujului.
■Silul sc-ntoarge spunea c-o să vă dezarmeze! Și-o să
rămineți risul a tot vileagului.

(Cei patru rid cu hohote.)

ÎNȚIUL

Vorbește aiurea fata Erji. Biata fată, i-am stricat soco- AL

DOILEA

Cu atîtica ploaie nu se răcorește nici măcar o văduvă. Da'
eu știu, că numai de rușine-o spune. Și mai știu că ■M urma lui
lancu tot fată mare a rămas. La noi nu se Hfe, și domnii nu se-
ndură.

TOTI PATRU Ila-ha-ha! Ha-ha-ha!

Ha-hâ-ha!

ERJI

(Își duce șorțul la ochi, își înfrînge un sughit.)

TABLOUL II

O cameră mai mare a unei școale sărace, la Sibiu. Catedră, bănci. Comitetul Național Român ține ședință. Pe catedră, Președintele. Membrii, în majoritate oameni peste patruzeci de ani. În banca a patra, Iancu, tocmai în față, — loc gol înaintea lui.

SCENA I

Membrii Comitetului Național Român

PREȘEDINTELE

(sună din clopoțel)

Domnilor, pun la vot, prin ridicare de mini, propunerea.

(Toți în sală ridică mina, în afară de Iancu.)

Iarăși toți, în afară de domnul Avram Iancu.

UNII

Obstrucție?

IANCU

(Tace.)

PREȘEDINTELE

Unii o fac cu pleava cuvîntului, alții cu tăcerea. — Propunerea a fost primită. — Domnilor, cine mai dorește să ia cuvîntul? — Domnul avocat Duhul

DUHU

Domnule Președinte, domnilor delegați, după toate veștile din toate părțile împărăția trece prin vremuri tulburi, ca să nu zicem, deosebit de grele. Ungurii s-au răsculat împotriva împăratului. Le cunoaștem scopurile, că ei nu se sflesc să le strige în toate vînturile. Să nu ne dăm amăgirilor! Ni se înfățișează prilejul rar pentru un jurămint de foc. Eu cred

II# mai înainte de a tălmăci în cuvinte dorințele poporului H¹

fowAnosc, se cuvine ca acest Comitet național să asigure încă ■ f 0 dală pe maiestatea sa împăratul de toată credința, pe care

■; Ifttinie nu o va zgudui și nimeni nu o va clătina. Să ne ridicăm
l'U loții și să jurăm!

TOȚI

(se ridică)

» Jurăm! Jurăm! Jurăm! Trăiască împăratul!

(Toți se așază.)

POPA PĂCALĂ

Dojjinule Președinte, să fie cu iertare...

PREȘEDINTELE

1 încă o clipă, părinte Păcală, pe urmă ai cuvîntul. — Din ■ (olia ce
o' trimitem la înălțatul împărat, sunt de părere să facă parte
aceleași luminate fețe vlădicești și aceiași oameni știință de carte,
care au mai fost și care cunosc meșteșugul

Imi și anevoios de a-ți tăia drum pînă la treptele tronului,
nninte de a pleca solia, să facem și o slujbă la biserică, să
iHHijute Cel-de-Sus!

POPA PĂCALĂ

Rf Să se tragă clopotele în toate satele și să sărutăm îndesat
Bpftunele! — Căci după o vorbă veche — știți domniile voastre Kw

cfl dacă e adevărat după cum spunea cineva adineaori, că |
împăratul e mai presus de toți,,ca Dumnezeu, atunci trebuie l *n '
;nona seamă și de vorba — că pînă la cineva te mănîncă ■Mflcva.

Așa este că sfinții, pe la care trebuie să treci pînă *n cazii și să pupi
piciorul împăratului, sunt mai mulți și Hnroapc mai neonești decît
sfinții pînă la Dumnezeu. De alt- Bh)troica nu știu dacă trimișii
noștri în două rînduri au «viii- cu adevărat cinstea să vorbească

chiar cu înălțatul ■pipărai, sau poate numai cu slăvitele sale slugi.

Umblă lpiuinb zvonul, că slugile poartă aceeași barbă despărțită-n
fluMiu ca monarhia. Ar urma deci ca trimișilor noștri să li se (pun i:

luați aminte și fiți cu multă băgare de seamă la toate Hftfnnolo,
care deosebesc pe împărat de toate chipurile vii făcute ;pupa chipul
și asemănarea lui. Mai nimerit ar fi ca trimișii odată ajunși, să-l

întrebe pe înălțatul împărat, dacă el e

cu adevărat împăratul. Dacă cel întrebat, din fața lor, a răspunde că așa este, atunci trimișii să știe de la mine, de la Popa Păcală, că acela nu e împăratul și să nu se lase înșelați de năluca de-mpărat din fața lor. Atita șiretenie avem și noi să știm că împăratul e acela, care întrebat fiind de aceasta, îi va da afară pe trimiși pe scări la vale. Căci asemenea lucruri nu se întreabă. Dar de unde să știm atunci, care-i împăratul cu adevărat, de vreme ce atîția seamănă cu el și umblă să te-nșele cu tot dinadinsul chiar în casa lui!? Eu cred că numai așa, cum spusei. Astfel stînd lucrurile, trimișii vor afla taina și vor ști de au vorbit cu împăratul, au nu. Fără dobîndă pentru noi n-ar rămînea nici pățania aceasta, căci știind pe urmă cum arată împăratul aievea, putem trimite peste o jumătate de an o altă solie și mai învățată cu privire la această împrejurare așa de greu de iscodit.

PREȘEDINTELE

(enervat)

Părinte Păcală, o faci în rîs sau într-adins? Ești popă sau sfetnic de șezătoare?

POPA PĂCALĂ

Grăind cum am grăit, nici n-am zîmbit, nici n-am plîns, cu toate că am spus lucruri vrednice de plîns într-un fel ce părea că ar fi de rîs. Eu din parte-mi așa cred că de la Horia încoace nici un român n-a mai văzut pe împăratul și că nici una din soliile noastre n-a ajuns pînă la el, ci s-a oprit în fața unor

UNUL

făpturi asemănătoare lui, de pe treptile de jos.

PREȘEDINTELE

Părinte Păcală, l-au văzut toți trimișii noștri. Să lăsăm ¹glumele 1 împăratul a fost văzut și ne-a făgăduit să fim numai cu răbdare că toată starea se îndreaptă!

POPA PĂCALĂ

Ei, vedeți! Aici mi se pare că zace greșeala domniilor voastre, care stați, dar nu cugetați. Împăratul își ține cuvîn-

tul, totdeauna, și-n toate împrejurările. Cum împăratul, așa- *Wm* *Is, pe carele l-au deslușit în umbră trimișii noștri, nu și-a V ținut cuvîntul, e învederat lucru că acela nu era împăratul cel adevărat. Sau eu am dreptate că împăratul, care a fost JB Văzut de-ai noștri, nu era cel adevărat, sau aveți dumneavoaș- 5, tră dreptate, și-atuncia spuneți că împăratul nu-și ține cuvîn- • tul. Ceea ce nu se poate. Căci îmi veți îngădui să spun: cutii VIntul împărătesc e cuvînt împărătesc, drept, unul și fără ■K dedesubturi, nu schimbăcios la culoare ca gușa porumbelului și nici scăpător printre degete ca nisipul pe care-l scoți cu J mina din apă.

CÎȚIVA

I; Să înceteze șezătoarea și mășcărilor! Continuăm ședința 1

PREȘEDINTELE

R; Să trecem domnilor la hotărîri.

(Citește.)

Dieta ungurească de la Cluj, care a votat uniunea Ardí aiului cu Ungaria, nu prezintă decît vrerea îmbătătită de K' drepturi feudale, a celor o sută de baroni și grofi. Noi ro- K III Anii ne voim în atîrnare numai de împăratul!

TOȚI

RTăiască împăratul 1

PREȘEDINTELE

JT Drept aceea noi românii cerem încă o dată deplină și I * neștirbită autonomie națională. Și fiindcă două soli la maies- Hntcu sa au rămas fără răspuns, din pricina unor slujbași, alcătui o nouă solie, care încă o dată să aștearnă cu R MdIncă supunere luminatelor fețe — jalbele noastre. îm- flf)ăratul se va îndura să ne asculte și dacă nu vom arăta Bnerăbdare, el se va-ndura să ne și înțeleagă. Am spus cu- Bvlnl.iii nerăbdare, fiindcă mulți dintre noi și mai cu seamă j R dintre cei tineri dau semne de neastîmpăr. Ceea ce numai i foloase nu poate să ne aducă. Răbdare și înțelepciune trébol« să punem în toate faptele noastre.

IANCU

(Cască tare, în mai multe tonuri ca să se audă, toți din sală se uită la el nedumeriți.)

PREȘEDINTELE

Domnule Iancu, poțesti ceva?

IANCU.

Nu, nimic. Mă lăsați numai așa dus de alean. Și privind împrejur m-ain întreat: pe care chelie o să crOncăne corbul?

PREȘEDINTELE

Nu cu coasa însîngerată vom intra în noul veac. Nu cu

puterea și cu fapte negîndite vom dobîndi îndurarea celor de sus, ci cu purtare așezată și cîstind legile cu blîndă omenie.

IANCU

(ironic)

Și eu sunt de părere să așteptăm să ne dea grofii certificate de bună purtare. Numai cît acele certificate nu vor fi scrise pe piele de cîine, ca diplomele de doctorat ale domniilor voastre, ci pe pielea noastră de rumâni schingiuiți. Să aștepte deci, cu răbdare, cei ce au piei de năpîrleală!

(Consternare în sală.)

PREȘEDINTELE

Tinere...

IANCU ¹

Nu așa, nu tinere — că astăzi nu mai sunt tineri! În vremuri ca acestea, tinerii se fac bărbați în douăzeci și patru de ceasuri. Cine a trecut o dată pe subț furci, nu mai e tînăr!

PREȘEDINTELE

Da, au fost omorîți în ciocnirile din urmă, cu ungurii, trei popi și țărani fără număr. Dar măcelul de la Mihalț, și de aiurea, toate măcelurile din vremea din urmă, din vina voastră, a celor tineri, s-au făcut. Că-zgîndăriți satele și ațîțați focul! Iar focul e fiară fără minte!

IANCU

(sare dintr-un salt peste trei bănci, se duce spre catedră)

Cine zgîndără și cine ațîță? — N-am auzit bine ce-ați «pus, că de cînd la Blaj și aiurea v-am pus la adăpost cu zece mii de moți, din coaste și din spate, am asurzit de-o ureche. Sufla un vînt rece dinspre ungurime.

PREȘEDINTELE

Domnule Iancu, dacă crezi c-a sosit ceasul, ca tinerii să în cîrma — poftim! Am trei doctorate, unul peste altul, — dar dacă crezi că inteligența dumitale...

(Cei din sală s-au ridicat, în mare încordare.)

IANCU

Nu domnule președinte, aci pe catedră vă șade bine! Aci nimenea nu vrea să vă ia locul! Conduceți dumneavoastră de pe catedră, eu voi conduce de pe munte!

UN BĂTRÎN

| Te-a ales cineva conducător? Pe domnul președinte l-am ales noi, cu o sută de voturi.

IANCU

Căpitan în munți nu m-a ales nimeni. Căpitan m-am «les acolo cu votul gorunilor. De mai multe n-am avut nevoie. Chiar și pe al meu l-am cîstit altuia. — Domnilor, de țease luni vă tot ascult, dimineața povețele, la amiazi propunerile, seara sfaturile! Acu bate toamna la poartă; care sunt Roadele și foloasele? Și în ce mai putem pune nădejdiile? Ce-ați dobîndit cu măsura chibzuințelor și cu umilința cărun- tețelor dumneavoastră? Ați cules doar făgăduieli la înalte locuri. Făgăduielile sunt înșelătoare, dar ceea ce se petrece în preajma noastră nu e numai vedenie de om năuc. La fiecare cotitură de drum, și tot la șapte zile o dată, cineva aruncă «acera morții între noi. Trăim în împărăția morții, domnilor — unde nu hotărîsc bunele cuviinți, pe care v-ați «dunat să le lăudați, ci poruncile singelui care se apără! Eu viu de pe Arieș, și pretutindeni — în munți și în văi — am Văzut hambare arzînd, cocoși în flăcări pe crucea caselor,

am auzit' cucuruzul pocnind în poduri, în noapte am văzut stini în vîlvătaie, sate întregi numai scrum, mume scurmînd în cenușă, și pretutindeni am auzit strigătul sugrumat: nu mai avem popi de dat spre tăiere ca taurii, nu mai avem copii de dat spre spintecare, nici fete de măritat cu batjocura! Dacă strigătul acesta n-a ajuns încă la urechile dumneavoastră, mă îngrijesc eu să vi-l fac știut. Domnilor, sau punem pumnul în pieptul furtunii, sau pierim!

(Stă în marginea catedrei, între timp președintele a coborît și-a venit între ceilalți. Iancu e încetul cu încetul înconjurat de cei din sală.)

UNUL

Ne facem de rîs; prin dezbinare. Se ridică copiii împotriva taților!

ALTUL

Așa pier noroadele, prin nerăbdarea tineretului.

IANCU

Nu sunt eu acela care să mă dau înapoi de la închinarea în fața bătrîneții! Însă vedeți, sunt vremuri și vremuri! Sunt vremuri pentru batrîni, și sunt vremuri pentru tineri. Nu sunt eu de vină că vremea de astăzi nu e pentru bătrîni. Ceasul lumii, ceasul care bate, ne încearcă puterile, nu în» țelepciunea! Subt ceasul, care bate, ajung la drepturi cei care le cuceresc, nu cei care le cerșesc. Cu jalbele de pînă acum suntem Cerșitori, și nici măcar vrednici de milă, căci nu se stă cu mîna întinsă în poarta vînturilor!

UNUL .

Vorbe de ambițios. S-a ridicat între noi un duh arzător și fără măsură!

IANCU

Stau în fața dumneavoastră, fără trufie, dar și fără sfilă. Nu pot să rîvnesc la mărire între atîtea plete cărunte. Locul meu nu e aici și n-o să fie niciodată aici. Dumneavoastră, dacă v-a plăcea, țineți ședință necurmată, luați ho- tăriri și dați sfaturi de blîndețe, pînă cînd s-or îndura ungurii să vă strîngă la piept cu fraternitatea lor! Eu mă duc

pfi-i strîng așa cum îmi place mie și cum cred eu că trebuie ltrînși toți semănătorii de moarte! Fac cetate din munții mei! Cu moții și cu popii de-acolo! Cu mumele și cu stîn- c.ile de-acolo! Stă la pîndă Buteanu în Zărând, popa Balint la Turda, Probu la Aiud, Corches la Cîmpeni, Bucur la Cri- Cfiu!

UNUL

f. Trăiască împăratul I

(Sala: „Trăiască!”)

IANCU

(Încet Întîi, apoi tot mai tare)

Kr Trăiască împăratul! O strig și eu și cu aceeași credință ca și dumneavoastră! Eu îl ajut împotriva ungurilor, așa cum pot. Poate nu e mult ce am, dar p tot ce am. Il ajut ||| cele cîteva mii de voinici, care și-au încheiat cu o cruce socotelile, și-l ajut cu cei douăzeci și patru de ani ai mei, la care nu țin să mai adaug nici unul. împăratul ne va înțelege și va răsplăti pentru faptele noastre pe cei care or rămînea după desfășurarea puterilor. Apărîndu-1 cu sîngele, ne cucerim ne noi. Cu solii și cu jalbe, nu suntem pentru împăratul decît Jnl nice umbre, care sunt și nu sunt. Cu solii și cu jalbe, dobîn- dim, precum s-a văzut, făgăduieli! — Să clădim pe sîngel! fji ft clădim pe oțel!!!

UNUL

E Lesne să spui! Dar cu ce?

IANCU

| Sămînță de foc este pretutindeni: foc e Axente Sever la Blaj, foc e Roman pe Cîmpie, Solomon la Hațeg și pînă acum nici eu nu sunt cenușă — acolo unde sunt.

ALTUL

Ar fi o .provocare mai mult!

IANCU

Il Cine nu a binevoit să-și țină buzele închise? Cine zice provocare? — Provocarea vine din partea acelora case ne rad Pitele de pe fața pămîntului. Ne-am uitat destul cu minile

în șolduri la furcile ce se ridică pentru noi! Acum nu e vorba să ne apărăm, trebuie să zădărnîcim viitoare atacuri, de aceea puțin îmi pasă de e provocare sau nu, eu voi purcede la atac!

(Coboară de pe catedră, pleacă spre ușă, din ușă se întoarce.)

Domnilor, nu mi-am ridicat glasul aici, ca să vă dau prilejul de a mă dojeni că nu cinstesc vîrsta! Țin numai să spun că este ceva mai de preț decît vîrsta: e neamul nostru cel fără vîrstă ca soarele, ca apa și ca muntele. — Domnilor, dacă s-ar întoarce soarta, nu uitați că Avram Iancu vă primește oricînd cu brațele deschise acolo în munții lui!

SCENA II

Aceiași fără IANCU

UNUL

(după o clipă de tăcere)

**Să te miri că nu ne-a fâgăduit și pensie, — blajinul! ALTUL
lancu să fie chemat înapoi! Nu se poate fără el!**

ALTUL

Dar ce lumină văzuși deasupra lui?

ALTUL

**Bine c-a plecat! Acest trufaș se constituie în comitet de unul
singur!**

ALTUL

**Unire domnilor, că altfel pierim. Nu e timp de joacă și de
supărări. Sau ne unim vîi și neclintiți, ca să învingem, sau ne
unește neființa!**

PREȘEDINTELE

(din nou pe catedră)

**Domnilor, după cum văzurăți, ieșim la cale mai greu Spoi
între noi, decît cu neprietenii. Un tînăr — aibe-1 Domnul în paza
lui — l-a ridicat împotriva și nu înțeleg cum va lua putea fi
înduplecat să se astîmpere. E timpul, ca acest Bomitel național
să fie deșertat de toate elementele nedisei- jdinate! Propun ca
din Comitetul național, cîrmuitor al întregului norod românesc,
să nu mai facă parte decît bărbați trecuți de patruzeci de ani.**

TOTI

(demonstrativ)

Se primește!

PREȘEDINTELE

**Domnilor, numai așa se poate lucra. Nu voi pune întrebarea
dadă mai este cineva între noi, care să nu fi împlinit patruzeci
de ani. De-o mai fi cineva, nu mă îndoiesc, că acela va părăsi
singur sala, așa cum în cele din urmă a avut și lancu
bunăcuvîința s-o părăsească.**

(Toți se uită unul la altul. Tăcere.)

**P Dați-mi voie să nădăjduiesc că de-acum ne vom găsi în
frățească potrivire de cuget, și că nu ne vom mai da în jalnic ||**

jeetâcbl în fața străinilor. Împrejurările poruncesc cumpătare și chibzuială. Nu avem altă cale de urmat, decît aceea ll unui nou apel supus și călduros către înălțatul împărat.

(O fereastră e spartă de-afară cu un pat de pușcă.)

TOȚI

(în panică)

Ungurii? Ce e? Garda? Ce e?

(Ușa se deschide cu putere. Intră șase gardiști unguri în-armați, între ei Ianoș, Șimon, Ghiuri și Ianoș.)

SCENA III

Aceiași și gardiștii

ȘIMON

(suind pe catedră)

Toți domnii să poftească în bănci!

(Toți urmează.)

Domnul Avram Iancu să vie în față.

UNUL

Iancu nu-i aici.

ALTUL

Iancu a plecat.

ȘIMON

Unde-i Iancu?

(Tăcere.)

Unde-a stat Iancu?

POPA PĂCALĂ

Aici lângă mine.

(S-apleacă.)

Nu-i! Nici sub bancă, nici în bancă. Ne-a lăsat pe noi, plocon guvernului unguresc.

ȘIMON

Vă vom sili noi să vorbiți. Iancu nu mai scapă! Nimenea nu mai părăsește sala. În numele guvernului unguresc, declar arestat întregul Comitet național al românilor. Nimenea nu mișcă, altfel tragem!

(Patru gardiști se postează cu baionete gata de atac în ușă.)

POPA PĂCALĂ

Înaltă adunare, eu încă n-am împlinit patruzeci de ani! Trăiască Iancu!

ȘIMON

Cine strigă — trăiască împăratul!? Nu mai este împărat!
Nu mai este cefecîț un guvern unguresc. Aici noi suntem stă-
ini, noi ungurii, nu împăratul!

UN MOȘNEAG

Nici eu n-am împlinit încă patruzeci de ani!

TOȚI MEMBRII

(cu hotărîre și dintr-o dată)

Trăiască Iancu!

(Se ridică toți dintr-o dată cu ochii țintă la Șimon. Gardiștii 5
întind baionetele gata de atac, stau toți așa încremeniți.)

TABLOUL III

Într-o șură, într-un sat, nu departe de Cluj. Octombrie.

SCENA I

; IANCU, LOCOTENENTUL GRATZE, vreo cîțiva gardiști f'v
unguri între cari IANOS, ȘIMON, GHIURI și IANOS,
UN AJUTOR

IANCU

I (Trecînd cu ajutorul prin fața gardiștilor dezarmați.) **AJUTORUL**
Intîiul, al doilea și al treilea au împușcat tot ce le-au fztut
în mini, bătrîni, femei și copii.

IANCU

Vor ispăși!

AJUTORUL

I-a apucat beția prafului de pușcă. Se spune: dinte pentru dinte, dar eu nu sunt de părere. Nici un popă nu cuminecă un om beat. Trebuie să fim cu crutare la gloanțe.

IANCU

(arătând spre Al Patrulea)

Dar ăsta?

AJUTORUL

Să spună el, că s-arată foarte vitează!

GHIURI

Eu mi-am făcut numai datoria, n-am împușcat decît un cine.

IANCU

Cu alte cuvinte — hingher! Dar ai fost laș, că l-ai împușcat pe la spate, iar cinele, cum îi zici, și dacă te cunosc, a fost un rumân!

GHIURI

Președintele Comitetului național!

AJUTORUL

(Sare să-î tragă o palmă.)

IANCU

(ii prinde mina)

Nu!

(Se uită la întreg șirul.)

Ianoș, Ghiuri, Șimon și încă o dată Ianoș, evangheliștii sfîntului Naiba! Aveți piciorul repede, n-am ce să zic. Cînd la Abrud, cînd la Sibiu, cînd la Turda. Ha! Tot pe urmele lincului! Dar v-ați repezit în prăpastie! — Cită ură, Doamne! Și pentru ce? Fiindcă vrem și noi rumânii un petec de cer deasupra noastră!

J

(Către Ajutor.)

Luați-i de-aici! Cumpăniți-le voi pedepsele, după legea ungurească, să le fie pe plac, și să nu mai cîrtească gurile

Itlimbe, că nu li se împlinesc poftete. Mi-e teamă să nu fiu
tnfrnt de judecățile pe care trebuie să le fac și să le rostesc
ta fiecare pas.

M (Ajutorul pleacă cu gardiștii dezarmați.)

SCENA II

IAN CU, GRATIE

GRATZE

Căpitane, domnule prefect, o cunună de fapte ai cules în
trei săptămîni. De la Abrud la Aiud, de la Aiud la Turda, (le la
Turda la Cluj, și mai departe. Cu cetele de moți ai dezarmat
într-un iureș toate gărzile ungurești care țineau sub teroare și
foc Ardealul. Totul se datorește bărbăției unuia singur.

IANCU

Cu încuviințarea dumitale, totul se datorește priceperii
bunului meu sfetnic militar.

(Îl bate pe umăr.)

Despre faptele moților mi-ar plăcea s-auză însuși
împăratul. Să afle maiestatea sa că are o strajă în răsărit.
Atita Vreau I Celelalte mi-s floare la ureche.

(Ajutorul vine cu un moț, pe nume Ilie.)

SCENA III

Aceiași, AJUTORUL, ILIE

AJUTORUL

Domnule prefect, aista-i Ilie, de care ați întrebat, și care |
>a Blărăduit cu osebite în luptele de la Huedin.

AIUTURUL

Care Ilie, IANCU

mă? Ți cu

tunul.

A da! Zi așa, Ilie, i-ai băgat în răcori și i-ai micșorat cu un
(uitindu-se luminos la Iancu)

tun.

ILIE

Măria ta, iacă făcui și eu ce putui, că numa o dată trăim. Da' tunu' nu era mare, că altfel nu l-aș hi putut căra. N-avea țeavă mult mai groasă ca un tunlic de-a' nost'. Mă gîndeam — iacă noi nu prea avem tunuri, cum ar hi să le fur unu' s-ajungem și noi în rîndu- oamenilor — și l-am furat în toiu' luptei. Ardea încă țeava de bătaie, cînd l-am luat subsuoară.

IANCU

Ilie, fapta ta e vrednică de toată lauda, nu trebuie să ți-o micșorezi. Tunul era tun de-a binelea. Te voi da drept pildă cetelor, și vreau să te ferim și cu o răsplată.

ILIE

Laudă ți dăm noi, măria ta, în irima noastră. Cît despre mine — ce să doresc? Că dorința cea mai mare îmi era să te văd, așa cum te văd, și să mă lași să cînt o dată din fluiera' aieia.

(Arată spre brîul lui Iancu.)

IANCU

(zmbin

d)

Noi credeam să-ți facem loc de așezare statornică aici pe moșia contelui Teleki, ăl de căuta doică pentru purcei.

ILIE

De ce măria ta, că doar nu m-am deșelat eu de povara isprăvii ca să rămîie contele pe drumuri. Mai este vreme de praznic.

ILIE

(ia fluierul)

Pe ălea le bucur cu ce-a lăsat Dumnezeu, mai puțin cu cliitccu'. Da' altceva aş vrea, măria ta.

, IANCU

Zi, Ilie!

ILIE

Măria ta, să mă ierţi, da' n-am încotro, că mă tot îndeamnă irima să mai întreb ceva.

IANCU

Întreabă, Ilie!

ILIE

Măria ta, nu mă pot deloc dumiri. Stau în lumina măriei tale şi nu înţeleg. Că nu ştiu cum vine aia cu pasărea, ori cu Villi.uru' de pe munte. Spun oamenii că n-ai hi născut de muiere, ci făcut din vultur. Dacă n-ar hi fetele care tot cîntă: 'În pădure toate păsările dorm, numai una n-are somn, cată •A se facă om! — aş zice şi eu: iac' aşa, vorbe.

IANCU

Uriaş pe dinafară, copil pe dinăuntru. Tu furi subsuoară UU tun aprins din tabăra ungurească şi crezi în poveşti scor-ito pentru nevîrstnici. Măi pruncule, eu sunt din Vidra de m şi am avut mamă, mamă cu meserie de mamă, mamă "um se cade. Tata trăieşte încă, tot în Vidra. Şi cînd se gîn-şlo la mine, şi-adună lăcrămile în năframă, cum adună pa fărămiturile dq. prescură. Uită-te la mine, Ilie. Seamăn a vultur?

ILIE

(hotărlit)

Sameni!

IANCU

Măi Ilie, tu ești fecior cu mintea întreagă. Spune fetelor ,să se astîmpere, că de-ajung pe mina mea, le frîng șoldurile, de-or vedea atunci aieva tot vulturi!

ILIE

Di asta mă pot îngriji și eu, măria ta.

IANCU

(rîde)

Numai să nu-ți ieși din cuvînt.

(îi întinde mina, Ilie i-o pupă și pleacă, cu Ajutorul.)

SCENA IY

IANCU, GRATZE

GRATZE

încă n-ai împlinit douăzeci și cinci de ani, domnule prefect, și ai intrat în legendă. Alții se căznesc optzeci de ani și nu intră nici măcar în istorie.

IANCU

Legende sunt morminte. Eu nu sunt încă la capătul drumului. Unde prind o legendă, o calc și o deschid ca un mormînt, să iasă din el căpitanul cel viu, cu moartea pre moarte călcînd!

(Intră locotenentul Schuler.)

SCENA V

Aceiași, SCHULER

SCHULER

**Domnul prefect Iancu?
Cu ce vă putem sluji?**

SCHULER

Locotenentul Schuler, trimis de comandantul trupelor

IANCU '

imperiale, generalul Puchner, de la Sibiu.

(Salută pe locotenentul Gratze.)

Domn general Puchner ține să vă mulțumească din toată inima pentru ajutorul dat trupelor imperiale împotriva răsculaților unguri.

GRATZE

Domnule locotenent, în cele rostite s-a strecurat cred o tnică greșală de informație. Domnul prefect Iancu a călcat fi a zdrobit singur cuiburile de viespi. Trupele imperiale pl-nu fost decît un slab ajutor pentru domnul prefect Iancu.

SCHULER

| Ciudat, ciudat — și aproape de necrezut. Dar dac-o spui 'dumneata, domnule locotenent, nu ne rămîne decît s-o luăm îltt cunoștință. Voi raporta, Totuși — faptele aparțin trecu - lului, sunt deci fără importanță. Ardealul a fost curățit de Maculați și de toate cuiburile de neliniște. Pentru pacificarea țării trebuie ac' dezarmați și moșii. La dezarmarea Ier AC va proceda numaidecît și chiar în acest loc!

IANCU

(se uită uluit la Gratze)

Domnule locotenent, generalul Puchner a, rostit chipul o dm'ință, dar mă îndoiesc că a putut să întrebuițeze euvintul pdezarmare". Fiindcă nu-mi închipui că generalul ține să pUpere niște oameni care oricum s-au itivrednicit de altceva.

SCHULER

Domnule prefect Iancu, nu pot îngădui să fiu bănuir A acord un înțeles greșit misiunii ce mi s-a dat. Generalul Uchner nu dorește, ci poruncește. Intîia fază a pacificării încheiată.

Acum urmează a doua: dezarmarea moșilor!

Trebuie să fie la mijloc o neînțelegere. — Nu se poate ca noi, după ce am înfrînt pe rebeli, să fim împinși în rîndul lor, chiar în clipa cînd ajunserăm să răsufliăm puțin. Situația în care suntem puși...

SCHULER

Situația e destul de limpede. Vi se dă prilejul să arătați dacă sunteți și dumneavoastră niște simpli rebeli sau oameni

IANCU

ai bunelor rînduiei.

Domnule locotenent, prin felul cum vorbești, mă faci în adevăr să cred că vă înțelegeți greșit însărcinarea. Gel puțin prin tonul — ce-1 întrebuințați.

Sunt ofițer al armatei imperiale. Decorat de cinci ori și propus pentru ordinul Măriei Tereza.

Vă felicit pentru simbria sunătoare și prea meritată, ce o veți dobîndi în calitate de cavaler al ordinului, ce vă stă în vedere, dar — nu — vom — dezarma 11

IANCU

Socotiți-mă rebel, socotiți-mă tot ce poftiți. Nu mai am pielea prea subțire și am cîștigat îndeajuns obișnuința de a mă vedea bănuț de oameni cărora nu le-am voit decît binele.

SCHULER

Generalul nu discută, ci poruncește 1

Eu nu sunt sluga generalului, fiindcă nu sunt sluga mâinii. Cu generalul sunt dispus să colaborez, dar nu pot să

mese porunci din partea dumisale. Eu nu sunt răspunză- r
decît împăratului şi mie. Iar pe împăratul îl apăr, din al fne
îndemn, aşa cum cred eu că trebuie să-l apăr. Noi nu |ie simţim
decît strajă luptătoare!

SCHULER

V-aţi făcut datoria. Tot ce trece dincolo de datorie în-
ieamnă rebeliune.

IANCU

Atunci rebeliune e tot ce-i suflet şi făptuire frumoasă!
Atunci rebeliune e şi avîntul spre lumină, apetitul morţii,
liragostea de ţară şi patima înălţimilor. Dacă tot ce trece |
tUncolo de datorie înseamnă rebeliune, atunci vă rog să cu-
Moaşteţi, că noi ne-am hotărît pentru împăratul nu din ¹ limplă
datorie, ci din duhul libertăţii şi al rebeliunii!

SCHULER

(mai domol)

Ce vreţi, domnule prefect? În împărăţie e linişte de-a-
Işum. S-au întors apele în matcă, oamenii se-ntorc la vetre.
Nu se poate îngădui să rămînă în Munţii Apuseni un popor
întreg — înarmat! Ce vreţi? Foc fără moarte — vreţi să pţi?
Stat în stat?

IANCU

Gsneralul vede stările cu o seninătate fără strop de răs-
undere!

SCHULER

îmi daţi voie să presupun că un general înţelege mai în
situaţia decît ar putea vreodată un tînăr avocat. Ori- r fi el!

Domnule locotenent, îmi daţi şi mie voie să răspund | plnă
acum n-am avut cinstea de a ne ciocni decît cu gârla
ungureşti. Ni s-a dat mulţumirea de-a le fi dezarmat, lup cu
atîta credeţi că i-am dezbărat de năravuri? Va fi “fţe cît ţine
puterea iernii. Peste cinci luni, dacă generalul Jfttinuă să fie
tot atît de înţelegător, cum din nenorocire «rată prin
trimisul său, Ardealul va fi invadat prin trei

porți deodată de trupele ungurești. Revoluția ungurească abia dacă a-nceput! Și dumneavoastră vă dați păreri că s-a și mintuit. Eu nu vă întăresc. Judecați împrejurările cum vă ajută puterile și priceperea. E treaba dumneavoastră. De altfel, moșii n-ar dezarma nici dacă eu le-aș da această poruncă. Mergeți în fața lor, îndrăzniți, și strigați: moșilor, acu fiți buni și dezarmați! Moșilor, așezați carabinele stinjen și întoarceți-vă la balmoș. Moșilor, preț de un veac ungurii nici nu vor mai visa să vă atace, dați puștile sa le punem la fum! — Moșii v-ar fluiera subț nas din frunză verde!

SCHULER

Foarte grav ce spuneți. Aceasta ar dovedi că moșii nu sunt decît o ceată nedisciplinată și fără conducere.

IAXCU

Cum sunt, cum nu sunt, acești nedisciplinați au salvat în împrejurări strigătoare cinstea generalului Puchner, prin fapte pe care vă faceți a le disprețui. Cumplit de nedisciplinate trebuie să fi fost trupele imperiale, dacă chiar și o turmă fără conducere ca a noastră a putut să împiedice dezastrul!

SCHULER

Nu sunt deloc înclinat să intru într-o dispută pentru care ar trebui să stăm pe trepte deopotrivă de înalte. Generalul e un erou despre care nu se poate spune că a fost „salvat”, cu atât mai puțin că a fost salvat de niște...

IANCU

De cine — de niște? De ce nu vă spuneți gîndul pînă la capăt? De ce sporiți jignirea, ce ne-o aduceți, cu un cuvînt, pe care nu-l roștiți? Domnule locotenent, noi n-am înroșit Arieșul și smărcurile Mureșului cu sîngele nostru pentru slava împărăției, ca să fim jigniți și umiliți încă înainte de ce s-au limpezit iarăși apele. Ne-am învrednicit de altă răsplată, nu de aceste alunecături printre vorbe de ocară și necuviință. Generalul știe ce știe în adăpostul cetății lui, dar și Iancu știe ce știe, aici sub cerul deschis. Generalul și-a arătat părerea, mi-o arăt și eu. Nu dezarmez și-mi iau toată ăffitpunderea. Va veni ceasul, turbure pentru noi toți, cînd generalul va înțelege împotrivirea mea.

SCHULER

i Așa e totdeauna. Soarta aruncă omului funia pe după gîl, și

omul își face singur nodul.

IANCU

|> Așa e, dar nu știu cui se va potrivi vorba aceasta. Să lin ne grăbim, ci să lăsăm timpului sarcina să ne-o arate. De Va hotărî timpul împotriva mea, iacă îmi dau cuvîntul că jiesle un an voi trimite generalului capul meu, să-l poarte în vîrf de țeapă prin Ardeal, să nu se mai ridice niciodată în împărăție un rebel ca miile. Și nici măcar nu cer generalului să facă același legămînt, dacă el ar greși. Eu pun totul în jâCOBt joc al sorții, el nu pune nimic!

SCHULER

Nu credem să fii atît de neînduplecat. Eram destul de tnindru de arta mea de a înmuia împotrivirile.

IANCU

| Nădăjduiesc că aceasta să nu vă împiedice de a deveni ««vaier al ordinului Maria Tereza.

SCHULER

(Se înclină și pleacă.)

SCENA VI

IANCU, GRATZE

GRATZE

îmi plăcu, domnule Iancu.

IANCU

Și mie, dar să ved em cum o să-i placă generalului. *(Se duce, în poartă, strigă.)*

Tribunii!

(Întră cîtiva tribuni, între ei cîtiva popi.)

SCENA VII

Aceiași, TRIBUNII

IANCU

(vine în fața lor),

Tribuni! Nu știu pe ce răboj se înseamnă faptele sînge- lui. Pe răbojul iadului sau pe răbojul cerului? Sigur e că voi l-ați umplut cu semne, care nu se mai șterg. Ci aici pe pămînt faptele noastre nu mai sunt, fiindcă toate sunt acum ale trecutului. Este numai ceea ce vine! Timp de veselie nu avem, nici de veselie, nici de somn! Treji trebuie să fim, treji și limpezi, ca pe drumul judecății din urmă! La primăvară, cînd puhoaietele se vor urni la vale, ungurii se vor îndemna la deal. Și nu tăvălugul și roțile de apă îi vor opri, ci — voi! Tu Dionisie, stavilă la Bucium, tu Probu, piatră de hotar la Măgina, tu Bistran, stîncă la Bistra, tu Bucur, frunte la Cricău! Vă dau în grijă cheile munților! Cine îndrăznește să se ia de piept cu munții și cu popii, poftească! Nu ne facem spaimă de oaspeți!

TRIFUNII

Să mergem!

(Pleacă toți.)

FAZA A DOUA

TABLOUL I

Nouă luni mai târziu. O odaie în casa unui popă, într-un sat nu departe de Abrud. Vară. La masă, Iancu și Gratze studiază o hartă. În prag, Popa Păcală se uită în zare, prin ușa deschisă.

IANCU, GRATZE, POPA PĂCALĂ

GRATZE

i, Stegulețe în toate cheile.

(împunge un steguleț pe hartă.)

Hatvani a ocupat cu trupele sale toate intrările în munți.

IANCU

Popa Groza trebuie să ocupe Măgura Zlatnei. De-acolo l putem cădea în spate. Să învețe ungurii ce înseamnă „mă-l luișul” între două chei. La Abrud le aplicăm „foarfecele”, Bucium „broboada”, la Turda „viscolul”. Arta de război linoților.

(Către Popa Păcală.)

Ce stai, părinte Păcală, tot în prag?

POPA PĂCALĂ

Iacă mă uit, poate-a mai nimeri cineva. Eu n-am uitat ce-ai spus atunci la Sibiu, c-o să ne primești cu brațele deschise, dacă s-a întoarce soarta. Nu s-a fost trecut un an și vorba s-a împlinit. Numai eu scăpai. Eu sunt Comitetul național, singura întrupare!

IANCU

**Las' că nu e rău că ne-a mai rămas un pic de sămînță de
Comitet național — pentru vremuri mai prielnice.**

POPA PĂCALĂ

**N-a fi rău, Iancule fiule, dar mai bine m-ai face popă în
Vidra de Sus.**

IANCU

Eu te-aș face părinte, da' ce-a zice vlădica?

POPA PĂCALĂ

**Vlădica? Da vlădica unde-i? Fiule, Iancule, astăzi tu ne ești
de toate: tată, căpitan și vlădică!**

GRATZE

**Părinte, acum trebuie să facem mai întâi călugăr pe
generalul Hatvani. Pe urmă avem timp să-ți căutăm și
dumitale o parohie.**

IANCU

Ia vezi părinte, vine Dragoș, sau nu vine?

POPA PĂCALĂ

Și ce? Vrei să-l primești? Pe Dragoș?

IANCU

De ce nu?

POPA PĂCALĂ

Știm noi — ce ou clocește Dragoș subsuoară?

IANCU

La asta nu m-am gîndit — dar să-mi iau seama!

(Popa Păcală pleacă.)

SCENA II

IANCU, GRATZE

IANCU

(se ridică, se uită pe fereastră)

GRATZE

1 Ne înconjoară Koșut de o parte cu armata lui Hatvani, ile trimite Koșut de altă parte pe Dragoș — solie.

Minunată zi! Îți pare rău s-o pătezi cu sînge și s-o zgu-Bdui cu pocnete de plumb. Uite măgurile, domnule lopo- Hu'lrnl. Fac înălțimile nuntă cu cerul. Acolo după cele din ■îfrmă muchi stau la pîndă moșii cu înfrigurare, arhangheli ru mămăligă în traistă și cu opincile-n pietriș de aur. (Se întoarce.)

k Avui dreptate, domnule locotenent? Cîte luni au tre- |III ? Nici nouă și văile Ardealului au și fost cuprinse de Trapele ungurești.

Oștile imperiale împrăștiate și înfrînte ■llutindenî. Generalii au fugit care-ncotro — lăsînd în ffliia lor un gol în istorie. .Cine ar mai

ales în dimineți de Rt.ru împărăție, dacă nu ne-am fi păstrat cumpătul, noi,

Cteodată mă uit de staten fără ziduri? astră.)

cu îișii lunci munții de la miazănoapte poienile fără prihană,

Împărăție! Mume

Viile Mureșul și Tîrnavele, iar în față Negoiful, înțila pe l 1u. Vorbesc munții și vorbesc apele. trimit povești pisează mărire. Toți mocanii și toți rumânii sunt pătrunși liin singur duh! Răsfirați cum sunt, i-aș vrea strînși fim singură țară, cu chingile tari, în slujba luminei și spre |V«

(Intră Ajutorul.)

puternice să nască viitorul!

IANCU
Poftească domnul Dragoș!
(Gratze și Ajutorul iese; intră Dragoș.)

A sosit domnul Dragoș.
GRATZE
N-aș vrea să fiu de față. Voi face în răstimp o inspecție pe
măguri.

SCENA III

IANCU, DRAGOȘ
DRAGOȘ
/ Sunt aici domnule Iancu!
(Ii întinde mina.)
IANCU

Noroc, domnule Dragoș. Noroc, precum ți-e inima cu care
vii.

DRAGOȘ
Dacă mi-ar fi norocul numai a zecea parte precum mi-e
inima de deschisă, aș pleca mulțumit. — Ți-aduc un prieten,
domnule Iancu.

IANCU
A, nu veniși singur! Să-l poftim înăuntru!
DRAGOȘ
Acel prieten al dunlitale sunt eu, sau, mai bine, acel
prieten doresc să-ți fiu eu!

IANCU
Îți închipui că poți fi prieten și cu mine și cu celălalt, în
același ceas? Asta-i ca și cum ai vrea să te închini sdarelui

**miez de noapte! Ai sosit aci, dar pe tălpi ai încă pământ da po
pustă și-n suflet un fleac de Dumnezeu unguresc!**
DRAGOȘ

**Oricum, domnule Iancu, stăm față în față — și desigur,
ipUnmeata îți dai seama ca și mine că întâlnirea aceasta Site
să însemne o întorsătură hotărâtoare pentru lumea pcnslră de
aici, adică pentru lumea noastră rumenească.**

IANCU

Domnule Dragoș,

(îl prinde de un nasture)

**fiii mi prea place haina ce-o porți. Vei spune că e croită pupă
cea din urmă modă de la Buda, ci eu îți zic dumitale: JJclimb-
o! — în numele acestei lumi rumânești vorbesc eu. R)umneata
vorbești în numele lui Koșut.**

DRAGOȘ

Bar ca rumân!

IANCU

Aceasta rămîne să se vază!

DRAGOȘ

Ții să-mi fii cu orice preț dușman, domnule Iancu?

IANCU

**[Eu dușmanul dumitale? Dușmanul dumitale e aici, (arată, cu
degetul, spre fruntea lui Dragoș) li fruntea aceasta!**

(I-arată un scaun, s-așază.)

I'oftim!

DRAGOȘ

**Kită vreme inima bate — sîngele apă nu se face. Rumâni
tem și dumneata și eu. G-am apucat unul un drum și li l
nltu' — ține de soarta și dibuielile omului. Dar sîngele (])« la
Dumnezeu!**

IANCU

Dacă singele e de la Dumnezeu și nu drojdie netrebnică —
de ce Koșut îi pune cep și-l lasă să curgă fără omenie?

DRAGOȘ

Vreau să fii puntea de înțelegere. Desparte-te de visuri,
domnule Iancu, sau încearcă să te desparti — cel puțin pentru
cîtva timp.

IANCU

Vorbești despre mine și despre visuri ca despre un
oarecare și nevastă-sa. Să mă despart — cel puțin pentru
cîtva timp! Pe șase luni, de pat și de masă! Ha! Ca să vedem
ce-o mai fi pe urmă, adică — cum m-oi purta eu, și cum s-o
purta visul! — Dar, mai înainte, să lămurim altceva, domnule
Dragoș: suntem în armistițiu sau nu?

DRAGOȘ

De ce atîta neîncredere? Ne trebuie cîteodată și
îndrăzneala cealaltă, a încrederii. Koșut și-a dat cuvîntul, și
eu cred pe cuvînt. Nu se va încumeta nimenea să calce
ordinul.

IANCU

Cuvîntul adus de altul fără semnătură nu-i cheazășie.
Cuvîntul spus — nu e de piatră.

DRAGOȘ

‘ Cuvîntul nu. Dar nu sunt eu îndestulătoare garanție, eu,
care mă găsesc, nu ca o simplă semnătură, ci cu viață și os, în

DRAGOȘ

minile voastre? Domnule Iancu, Koșut vrea pace!

IANCU

IANCU

Pax hungarica!

Depuneți armele și aveți pace, pace cinstită pentru ori-
cine și amnestie!

Aud? Să depunem armele? La picioarele cui? Armele se
depun, după cîte știu, la picioarele unui învingător. Unde i

învîngătorul? Se sfiește să se arate? Amnestie îmbie Koșut? Aniestie pentru cine? După un an de lupte, în care norocul |ftU ni s-a strîmbat, n-a prins încă de veste acest ungar încăpăținat că aici, în munți e un popor care luptă cu un alt ROpur?! Armele dușmanului se iau, în luptă dreaptă, poftescă Koșut să ni le ia! Iar amnestia poftescă Koșut s-o •eorde hoților de cai de pe pustă!

DRAGOȘ

Domnule Iancu, sunteți înconjurați de toate părțile. Nu Btbule să vă mai amăgiți!

IANCU

| Bine, dar atunci de ce-ai mai ostenit pînă aici? De ce pU urmași sfatul răbdării încă douăzeci și patru de ceasuri, Wnfl eînd voi cere eu să fiu primit în tabăra dumneavoastră? Eludat lucra? Pe Koșut îl ard tălpile să ceară pace, și eu ,|fl depun armele?

DRAGOȘ

I Dorim să ocolim o vărsare de sînge, care nu-și mai are pmfui, și ar rămînea numai ca o vină înfricoșată deasupra ■păstră a tuturor.

IANCU

1 Cum îți închipui că vom putea discuta pe acest temei? Să ■ «minte berbecul profetic că nu mai departe decît acu trei ptli trupele ungurești ale lui Kemeni au fost silite să se Htrogă în chip rușinos din cheile munților. Și aproape că Pici nu se întîlniseră decît cu muieretul nostru și cu negurile. CîfUdurea fierbe, se va vedea pînă la urmă cine-și arde dege- ;tclo. Nu le-au fost destul stropii de sînge de-atunci? Vom B face să plouă și cu găleata. A treia oară ungurii n-o să ■t» mai spurce zarea!

DRAGOȘ

/// Koșut e suflet mare. Vă dă cuvîntul că, odată pacea BI țo micită, veți fi întru toate deopotrivă cu toți cetățenii!

IANC

Da, știu. Vom fi deopotrivă cu toți cetățenii. Ne vom bucura de toată libertatea — de toată libertatea de-a vorbi ungurește. Ce ceas fericit! — Munții aceștia n-au zămislit pînă azi decît aur curat și sînge necorcit. Cum se face că în ; dumneata sîngele se nsoară cu toate păcatele, domnule Dragoș? Cum se face că sîngele dumitale se bucură de orice haină, j de împrumut? Cînd Koșut a spus că în Ungaria Mare vor vorbi ungurește și pietrele — s-a stîrnit un murmur între popoare. — Numai poporul pietrelor n-a protestat. Numai pietrelor le e totuna ce limbă vorbesc, pietrelor și lui Dragoș!! Pietrelor li se iartă, fiindcă sunt mute din fire. Cum rămîne însă, cu dumneata?

DRAGOȘ

Eu nu mă ascund. Sînt împotriva dumitale, dar fără cursă. Domnule Iancu, ceva s-a așezat de-a curmezișul în sufletul dumitale nobil, că nu mai înțelegi nici chemările;; nici poruncile vremii! Deschide ferestrele, domnule Iancu!

IANCU

Pe mine nu mă tulbură, nu mă scot din țîțîni și liu mă amețesc vorbele mari culese fără judecată din patru zări.' Eu cunosc năcazurile, care se îmbulzesc peste noi, aici — pe acest petic de lume.

DRAGOȘ

Atunci dp Ce te dai cu împărăția și cu reacțiunea?

/ , IANCU
Cred în noua împărăție!

DRAGOȘ

Noua împărăție! Iată o vorbă negreșit și mai mare decît toate vdrbele pentru care eu mă ostenesc, citeodată biruitor^ citeodată zadarnic. Noua împărăție, spre care v-ați întorl fața, nu-i aceea despre care în rugăciunea noastră de toata zilele, zicem: Vie, Doamne, 'mpărăția ta! împăratul o sî te înșele, fără ca cineva să-l poată măcar osîndi. Te îmbăr> batează cu toate făgăduielile, pînă are nevoie de dumneata.

mă tace. Și pe urmă — uită! Uită, nu fiindcă ar fi Ț, ci fiindcă așa e slujba lui. Ticăloasă slujbă, domnule U. Adu-ți numai anfinite. De unul singur s-a pomenit de Ț (<) luminează între-mpărați, dar nici pe acela nu l-a ținut iciofire omenia, nici acela n-a fost destul de cinstit și til de deprins cu cuvîntul dat, ca să nu înșele pe Horia mtru! L-a îndemnat împăratul la răscoală, pe Horia, Iriva domnilor pămîntului, pe urmă l-a dat fedeleş i tras pe roată. Cînd vîntul dă în vreascuri și în cetina lilor, moșii mai zic și astăzi: trosnesc oasele lui Horia! pninte, Avram Iancu, umbra lui Horia — stă frîntă între p*nscultă. Dacă ar avea trup — ar vorbi!

IANCU

(tace, apoi, vădit tulburat)

;Nu, nu! Am luptat și lupt. Am crezut și cred. Împăratul pipăratul! Împăratul nu va uita! Nu va uita, fiindcă ine a nu-și vrea sieși rău. Dacă împăratul ar uita — el ar tu pi'în aceasta chiar de a mai fi împăratul!

DRAGOȘ

Domnule Iancu, te vei găsi odată în fața acelei cum- * virtuți împărătești. Te acuz că prăpădești singele ru- IIC pentru o poartă închisă! Și-ți spun: aceasta nu se tel Acum cînd ceasul nou bate în lume, cu clopotele alții, aceasta nu se mai poate! Voi sunteți lunaticii "Yftției și robii somnului! Am venit să vă dezmeticesc! nule Iancu, vreau să vorbesc — moșilor!

IANCU

puntem în fața unei table de joc sau în ajunul unei lup- pSft-mi slăbesc pozițiile numai ca să culeg laudele vrăj- 'Ilui? Îmi ceri cam mult, domnule Dragoș! Aici nu peni di! inimă rea ca la circiumă, ci stăm cu inima strînsă Țftgul Încercării. Intrăm în ea cu puterile pe care ni le-au lîi soarta și împrejurările!

fp« gndește, ia pentru o clipă fluierul din brtu, și-și exprimă nehotărîrea tn ctteva tonuri de fluier.)

Ian Blaga — Teatru, voi. 2

6

5

DRAGOȘ

Fluierul acesta l-au auzit destițj moții, dă-mi voie să le cînt și eu o dată din fluierul lui Koșut!

IANCU
(*Nu răspunde.*)

DRAGOȘ

Domnule Iancu, de ce nu răspunzi? E poporul cu dum- j neata sau nu? Dacă e cu dumneata, de ce te temi? j

IANCU

Trebuie să recunosc că ești foarte întreprinzător. Abia plecat de la Koșut, ai și sosit aici. Abia sosit, ai și hotărît., Vrei, așadar, să miști clopotele și inimile împotriva mea? Pe drumul acesta trebuie să fii cu oarecare băgare de seamă, j E cam primejdios.

DRAGOȘ

Am cugetul curat.

IANCU

Domnule Dragoș, te întreb încă o dată: suntent în ari mistițiu sau nu suntem? Ai cuvîntul lui Koșut?

DRAGOȘ

Înțeleg să fiu bănuir că vreau să fac pe calul troian în Cetate, dar nu mă vei crede așa de bicisnic și de negîndit să vreau să fac pe măgarul troian în cetate! Fac eu așa tristă figură? Nu sunt în minile voastre?

IANCU

Domnule Dragoș, sunt gata să fac ce nu se cade, și ce n-ar face nici un alt căpitan. Îți dau prilejul să vorbești împotriva mea, norodului.

(*lese în ușa.*)

Ioanei

AJUTORUL

(*intrînd*)

Trăiți', domnule prefect!

AJUTORUL

Sunt zece în curte! IANCU

Bun. *(Ajutorul iese, intră Popa Păcală.)*

SCENĂ IV

IANCU, DRAGOȘ, POPA PĂCALĂ POPA

PĂCALĂ

R Tată Iancule, n-am văzut pe nici un Dragoș. Poate s-a pângărit și nu mai vine. Sau poate văzindu-mă s-a-ntors HÎ teamă să nu-i fiu de nenoroc. Mă întreb însă dacă voia ■U adevărat să vie, că n-o fi el cu mintea de totului tot luată Hfe vltive ori de rusalii.

DRAGOȘ

B Părinte, mă cheamă Ion Dragoș.

POPA PĂCALĂ

R Și nu ți-e neplăcut că te cheamă Ion Dragoș? Mie mi-ar fi foarte neplăcut să mă cheme Ion Dragoș?

IANCU

B Domnul Dragoș va vorbi astăzi poporului. După-amiazi «nare adunare la Cîmpeni.

DRAGOȘ

|| **I**ți mulțumesc, domnule Iancu. Ne despart drumurile, m îmi scot pălăria pînă la pămînt în fața cavalerului! *(Către Popa*

Păcală.)

Bk1« ni învățat teologia părinte? Patru semestre în codru |i două la diavoli? Eu știu că popilor nu li se cuvine să pună Hăn pe armă!

POPA PĂCALĂ

Asta a fost cîndva, acu s-au pornit alte canoane. Acu suflă
vîntul din patru părți, și ni s-a ales vlădică nou, care se cheamă
Avram Iancu. Vlădică al plaiurilor și gorunilor,

DRAGOȘ

(către Iancu)

Voi arăta norodului care. sunt vrerile lui Koșut, capul
statului și al patriei noastre. Nu se poate ca rumânii să na se
bucure că s-a ivit un om pe pămînt, un om care să ni scoată pe
toți din tenebre!

POPA PĂCALĂ (Se

întoarce cu fața către perete.)

IANCU

De ce te-ntorci părinte?

POPA PĂCALĂ

trc

DRAGOȘ

Cînd este un mort în casă, se-ntorc oglinzile cu fața că ț perete.
Așa-i obiceiul.

I

Nu se poate ca .rumânii să liu înțeleagă că nu este nio o
pricină de luptă împotriva ungurilor, frații noștri megieț de
totdeauna. Nu sunt eu rumân? Și n-am ajuns cu toat acestea

(Către Iancu.)

deputat în dieta de la Pesta? M-a împiedicat o an graiul și chipul
s-ajung ce-am ajuns?

Nu mă îndoiesc că și dumneata vei purta în curînd, cl
aceeași mîndrie, același titlu în același parlament al libei tății.
Deodată cu titlul, ți se acordă și dreptul la o steni familiară!

IANCU

Eu — în parlament la Peșta? — Niciodată!! — Cît pri vește —
stemele — noi moții avem toți una singură: cin bărul pe cîmp
verde. Și ciubărul e destul de larg ca să-j capă căpățînile tuturor
rătăciților din țara democrației (

e! — Mergem domnule Dragoș? O luăm peste muchi, două ceasuri suntem acolo.

(Către Popa Păcală.)

firinte, spune, te rog, locotenentului Gratze, c-am plecat ■ domnul Dragoș la Cîmpeni, la tocmit de oameni. Spre Spătatul soarelui mă întorc. Să-și potolească pușcașii, tîi vreme domnul Dragoș e între noi, avem armistițiu. Să bucurăm, că nu știm ce aduce celălalt ceas.

POPA PĂCALĂ *(întoarce*

numai puțin capul)

Să ne bucurăm, tată lăncule,

(lăncu și Dragoș pleacă.)

TABLOUL II

Casă la Cîmpeni. Odaie" simplă, și alături, despărțiți de **zid**, un pridvor înalt cu columnne de lemn. În fața pridvorului, norod adunat; se văd numai capetele, peste un **gard**. Ușă între odaie și pridvor. În odaie, lăncu și Gratze ascultă, prin ușa întredeschisă, la Dragoș, care, din pridvor, vorbește norodului. După-amiază de vară.

SCENA I

DRAGOȘ, IANCU, GRATZE, norod

DRAGOȘ

(vorbește poporului, își șterge fruntea de sudoare)

Buciumeni! Eu v-am vorbit. Nu știu pentru cine vă (hotărî! Dar atîta știu: stau în fața voastră ca un ru- cu inima curată!

(Bea apă dintr-un pahar.)

IANCU

Iar își laudă găvanul inimei! Curat și luminat — ca ar-’ gintul strecurat!

GRATZE

Pesemne prin partea ceea îl îneacă golul. Mă aștept în fiecare clipă să văd sărind un moț, să-i smulgă masca de pe obraz, să-i răcorească puțin oratoria!

DRAGOȘ

Iubit popor, eu ră-am ridicat din prostime. Fiu de țărani sunt și eu, fiu de rumân, iar astăzi deputat la Peșta.

UNUL

(din norod)

Plodul lui Koșut!

DRAGOȘ

Minciuni și zvonuri, zvonuri și minciuni umblă multe; printre voi despre acel Koșut Laios, dar cine-l clatină? Minte la strălucște ca o lumină în veac. Că el s-ar lăcomi zice-se, la sărăcia noastră. Că el vrea, vezi Doamne, nimicirea noastră și să ne strivească sub pînteni! Vedeți dumneavoastră, e nespus de ușor să scornești ocări chiar și pe seama stolelor, dar eu vin de la Koșut, cu care nu o dată am stat la un ulcior de tokai, și pe care nu-l știu numai din auzite. El m-a făcut deputat la Peșta, căci așa înțelege el să facă dreptate pentru toți, și să ridice pe cei de jos. Iubit popor, et| cred că în limba îngerilor Koșut înseamnă libertate! Koșut e mîntuirea noastră. Să strigăm cu toții: trăiască Koșul-I (*Strigătul răsună în gol. Tăcere. Dar Dragoș nu-și pierde cumpătul.*)

Moți și Buciumeni! Împăratul vă e nădejdea? Dar împăratul nici măcar nu-i om născut din muliere, ci om făcut| Făcut din cîrpe și cu roțițe de ceasornic pe dinăuntru, ci să se miște și să vorbească ca păpușile de la panorama împăratul făgăduiește la năcaz și uită cînd e la bine, fiindcă așa e el făcut — să făgăduiască și să uite. Altceva nici ni are de lucru!

(din norod)
Batjocura aiasta n-o suferim!

Trăiască împăratul!
NORODUL

DRAGOȘ

UNUL
**K; Voi sunteți așa cum sunteți. Oameni de suflet, chiar și Hunei
cînd sunteți în rătăcire. — Oameni buni, oameni de Hyfli't — și
nici nu s-ar putea altfel! Păcatul e numai că prea N Incredeți**

(Bea apă.)

**orbește în căpeteniile ridicate de valul întîm- Jlfirilor! Că aceia vă
tot suflă la ureche nădejdi fără temei. B! surit nemernicii, cei care
vă tot poartă cu povești despre Mila împărăție și minunile ei!**

IANCU

(liniștit către Gratze)

**H Cred că se schimbă vremea. Mă cam doare fluierul picio-
■ Ului. Aseară a fost lună gulerată!**

DRAGOȘ

**■ Sunt trimis de la Buda să vă aduc vestea cea mai bună. H
Veste de aur pentru toată suflarea de față.**

UNUL

m N'' așteaptă raiul unguresc pe pămînt și-o să fie cu mare

DRAGOȘ

**BRthălău. Poftim domnilor, intrați! Cu sîrg, să nu rămî- Ilți pe
dinafară, că se închid porțile!**

Va veți bucura de-acu de-aceleași drepturi ca și grofii!

UNUL

**■ I)e-acu copiii noștri o să-și sufle preacuratul nas numai
^Hnăframă!**

ALTUL

C-a fi bine așa! Că pînă acu am fost egali cu grofii numai j unde ne înfățișam în pielea goală, la recrutare și în fața lui Dumnezeu!

DRAGOȘ

S-au purces alte vremuri.

UNUL

Numai de n-ar trebui să ne schimbăm și legea și limba, j cum își schimbă grofii cămășile!

DRAGOȘ

Nerozie și zvon ticălos! Limba? Cine să ne-o ia? Iar dacă j ar fi să ne-o ia — să stăm drept și să judecăm tot așa - din parte-mi, nu pricep ce-am pierde! Oameni buni, sunteți] voi creștini?

NORODUL

Suntem! Rumâni și creștini!

DRAGOȘ

Atunci, să ne-nțelegem oleacă. Dacă sunteți creștini,! trebuie să vă purtați precum creștinii, nu se cade numai s-o spuneți așa din lene și din învăț. E prea adevărat că de la popii voștri nu prea aveți multe de prins! Că ei s-au păgîniț de-a binelea! Altfel n-ar pune mina pe armă. Popii voștri și-ascut coasele de mucnea bisericilor! Cum v-ar mai puteai sluji drept pildă? — Moți și rumâni, îmi spuserăți că sunteți creștini, vă aduceți atunci de bună seamă aminte și de în- i timplarea că Dumnezeu a încurcat limbile în Babilon - ca pedeapsă și blestem pentru trufia omenească! Nu în-] seamnă oare întîmplarea aceea — că limba adevărată a fost uitată? Limba adevărată nimenea n-o mai știe, iar toate limbile vorbite astăzi de noroade sunt din blestemi Așa fiind și dacă toate limbile sunt din blestem, nu e totuna ce limbă vorbești? Nerod lucru și prea păcătos să-ți fao fală și trufie din ceea ce e blestemul lui Dumnezeu! Crești' nilor adevărați le e totuna ce limbă vorbesc, cită vremi sfînta limbă de la începutul începuturilor și așa a fos] uitată lingă turnul de veșnică spaimă și pomenire!

UNUL

Kj (se cazără de parmaltcul pridvorului, se ține câteva clipe
chiar în fața lui Dragoș, se zgâiește ca un*drac)

K Te-ai strîmbat la noi — uite așa — hî! Dragoș, zis Inimă

(Norodul rîde.)

ALTUL

**Putredă, te-ai îndurat mă rog să vii între noi să ne în- Vi'ți
învățătura despre blestemul gralului! Învățătura e ' înaltă ca turnul
despre care te-ai rostit. Cum s-o ajungem ■ S-o pricepem? Dascăli
ți-au fost tîrfele de la Buda!**

**I Fie blestem limba noastră, noi ne închinăm blestemului I Sunt
în lume și blesteme sfînte! Nu e sfîntă munca și Htruda în**

**i Voi sunteți Buciumeni tari de urechi și încăpățînați. Vă ijuCрге
vestea din vremi. Mă duc să vorbesc dincolo, pe ceaiul t&
tribună, Albăcenilor. Aceia sunt mai înțelegători și BfOr
îndupleca!**

**sudoarea feții, nu e
facerii la mume? Și
sunt oare din blestem?!**

(Se opintește încă o dată.)

**sfînt chinul
toate astea nu**

UNUL

Sfîntă e limba, sfîntă e limba, sfîntă!

NORODUL

Trăiască împăratul! Trăiască lăncu!

DRAGOȘ

**I Buciumeni, pentru cea din urmă oară: depuneți armele ■fi
dobîndiți în schimb tot ce inima dorește!**

UNUL

**■r leftin e raiul unguresc! O să dea griul pe clmp cu spicul ■K
Raiul lui Koșut! Cine-1 cumpără? Cel mai ieftin rai!**

vrabia, cu paiul cit trestia!

ALTUL

(Dragoș a cohortt pe treptele din fund, tn mulțime; dispăre, s-
aud glasuri.)

de
își laudă marfa ca jidovul la iarmaroc.

**Loc, loc! Să treacă isonarul lui Koșut, domnul deputat
Peșta!**

UNUL

(Btsete în norod. Norodul se împrăștie vorbind, apoi nu se

SCENA II

IANCU, GRATZE

IANCU

**Simpatic om Dragoș. Păcat numai că nu prinde, fiind cam
spin și rujan.**

GRATZE

**_ Necuratul, dac-ar avea chipul lui Dragoș, aş zice că e
aproape mai frumos decît mă aşteptam!**

IANCU

**I-am dat prilejul să se pătrună de credința mofilbr și
moșilor prilejul să vază un popîndău denaturat. A fost cu ciștig
și de o parte și de alta!**

*' (S-aude ca un murmur vag glasul lui Dragoș, care vorbește
de pe altă tribună invizibilă.)*

**Mai sunt vreo cinci tribune. Cuvîntul său e molipsitor
nevoie mare. Dacă-și va înmulți cu cinci izbînda, naiba va
pleca tot numai cu sine însuși în brațe! Ha! Mare vrăjitor. A
muls lapte din inima carului.**

(Erji apare cu capul în fereastra din stingă.)

SCENA III

IANCU, GRATZE, ERJI

ERJI

Domnule Iancu, măria ta!

IAN CU

JS Erji? Ce vînt te-aduse? Nu poți pe ușă — ca oamenii?

ERJI

**B Dumneata ieși pe ferestrele fetelor, de ce n-aș putea și
tiu, să intru tot pe fereastră? Pe din față mă văd oamenii.**

IANCU

(o ajută)

**Țî îmi întorci vizita, Boji? M-așteptam să fii mai dreaptă |)a
cîntar, să mi-o întorci noaptea 1**

(Erji sare înăuntru.)

| Sau vrei să-ți plătesc vinu'P

ERJI

H Iac-am venit!

IANCU

| - Mă băcur Erji.

ERJI

I Da' acu măria ta, domnule Iancu, mi-e cam rușine să ridic capu' !

IANCU

K Rușine? De ce?

ERJI

(arată spre Gratze)

| Cine e domnu' ?

IANCU

**■: Un prieten. Nu trebuie să te sfiești. — Uite domnule
■fecotenent: Erji! — Ar putea să fie piersică, din greșeală a Bit
botezată Erji.**

ERJI

■ De la Abrud.

GRATZE

(dă din cap surtztnd)

Trebuie să te-mpaci că stau aici, Erji, n-am pe unde să ies.

ERJI

Că nu mi-e de asta.

IANCU

**Vin la noi din cealaltă tabără și alte chipuri. Țsta
răscumpără pe al lui Dragoș. — Dar ce e, Erji? De ce așa mo-
horel, mohorel? Ți-au scos circiuma la licitație? Sau ești**

mîhnită fiindcă... A, înțeleg — zi tot fată mare?

ERJI

Acu mă'pot și jura că nu mai sunt! ,

IANCU

Jură Erji!

ERJI

M-am măritat!

IANCU

Văd. Te-ai mai împlinit puțin în șolduri.

ERJI

(*se pipăie*)

Nu știu — poate. Da' nu-i din pricina ceea. Asta vine cu vremea.

IANCU

Numai luna se rotunjește — așa de tot fără pricină, Erji. La fete e totdeauna din oarecare pricină.

(*O prinde de bărbie.*)

Va să zică te-ai măritat. — Știi că-mi pare rău? - Cu cine?

ERJI

Cu moartea!

IANCU

ȘNu stîrnești deloc îngrijorare cu bujorii tăi. Dar asta-i ille; — cu cine spuseși?

ERJI

Cu moartea măriei tale — să fie cu iertare! IANCU

Ip«ar face atunci că eu rămîn neînsurat, și nu mai mor

«**iodată!**

ERJI

Nu, măria ta, dumneata nu! Dar de m-or prinde ungu- l - s-a sfîrșit — mor eu!

IANCU

, Care va să zică te-ai stricat cu rubedeniile. Și de ce IMime?

ERJI

Mi-e rușine să ridic capu'.

IANCU

I Fericit bărbatul pe care-1 vei plăcea, Erji. Tînără ești, lirnică ești, de ocară lumii încă nu te-ai făcut și nici ciupită • < Vărsat nu ești. Nu știu de ce ți-ar fi rușine să ridici capu'! |Miă vrei, îți țin și oglinda!

ERJI

Măria ta, vin ungurii!

IANCU

(*tresare, dar se stăpînește*)

V, da. Și dintr-acolo vine că ți-e rușine?

ERJI

r Dintr-acolo. Că e cu vicleșug și nu se cade să spui: e |ce! — ca să ataci pe la spate. Hatvani a cuprins Abrudul. I fi tot fost ceasul unu cînd mi-a intrat în ogradă roata ¹ Călărași, cu roiul de muște spurcate după ei.

GRATZE

(sare)

Nu minți, Erji?

Dumneata sări cu vorba — și eu vă întreb ce vorbă-i asta?

GRATZE

Prin roiul de muște îl văd pe Dragoș. Ne-a tras neîmplinitul în cursă. Hatvani a pătruns cu trupele pînă-n piața Abrudului, cu caii pînă-n biserici, și cu nerușinarea și mai departe, iar noi stăm aici să ascultăm cum se catehizează Dragoș!

IANCU

(apăsă ți stăpinit către Gratze)

Stai locului!

(Prinde pe Erji de bărbie.)

Erji, tu ești fată cumsecade, și întrucît se poate spune despre o fată — o fată cu mintea întreagă! Gîndește-te bine și cîntărește-ți vorbele! Nu ți s-a năzărit? Nici n-ai visat? Și nici nu teiei după vorbe aduse de vînt?

ERJI

N-am visat.

IANCU

Dar cum ai putut să treci dincoace de linie?

ERJI

Așa pe furiș, și prin vama cucului.

GRATZE

Painjenul și-a țesut bine rețeaua. — Nu-i timp de pier-j dut! Să azvîrlim poporului vesteai

IANCU

(hotărît)

GRATZE

■ Drago?, măscăriciul, înghite cuțite și scoate flăcări pe iar oamenii cască gura la el, în loc să se îndemne toți crește și măguri!

IANCU

A nu se mișca, zic!

GRATZE

Nn-ți dai seama, laneule!

IANCU

Norodul l-ar sfișia! Nu o veste, nu un cuvânt, un semn p ajunge! Dragoș vorbește mulțimei cu încuviințarea mea!

GRATZE

N-a fost poftit, ci el a dorit! Și după cum s-arată, totul fost o cursă!

IANCU

O cursă,ă — da. Dar din partea cui? A lui Dragoș, a lui oșut? O cursă! O cursă în care înrindul întâi eu nu trebuia. A cad. Nu trebuia să mă-ndulcesc. De unde știm că Dragoș^L ou adevărat vinovat? S-a căznit și el, cum a putut — a jllt poate de bună-credință. Să-l las pradă furiei după ce jKm spus: haitle, vorbește!?

.GRATZE

Ai mai
văzut sofiști

IANCU

de bună-
credință?

GRATZE

Nu, pe
Dragoș și m pătruns în întregime!

Eu nu.

Asta-i Iancu! Iancu despre care se spune că e mai repede Fapte, decât alții la hotărâri.

IANCU

Erji, să nădăjduim că ai salvat cu vestea ta un trădător Adat! Erji, tu ești fată drăguță, rămii aci, că altfel cine

ştie? — Ungurii n-o să-ţi ţină oglinda să te vezi cât eşti de j frumoasă! — Gratze mergi, ia pe Dragoş de pe tribună,! pleacă, ascunde-11 Pe urmă vom vedea!

(Se aude un tulnic de alarmă.)

Tulnicul de pe mături. Tulnicul de alarmă! Nu dormi moşii! Erji, auzi? Tu ții la lăncu, dar nici moşii nu sunt 1 robii somnului!

(Alt tulnic, pe urmă altele.)

UN GLAS

Vin ungurii!

(Țipete în mulțime: „Vin ungurii!” Norodul apare la prd-l vor: „lăncule, lăncule”.)

GRATZE

SCENA IV IANCU, ERJI, norod GLAS

Trădătorul, Dragoş-trădătorul!

(Urlate, țipete.)

NORODUL

Vin ungurii!

GLAS

Moarte trădătorului 1 Moarte! Moarte!

(Un nou val de urlate.)

IANCU

(iese în pridvor)

Buciumeni, grăbiți pe mături! Închideți cheile munți*] lor! — Cîmpeni, la deal, pe creste! Să înfrîngem încă o dată dușmanul.

GLAS

L-au omorît pe Dragoş!

GRATZE

(vine spre lăncu)

A fost prea tîrziu!

IANCU

Dragoş? Ucis?

(Norodul din faţă tace.)

Nu voi l-ați omorît! Ci Koşut! Ca să ne întindă o cursă, puțul a trădat pe trădător. Pesemne n-a prea ținut la a- *tHtă pospăială de prieteniei

(Toi cei care se văd, lăncu și Gratze pleacă, dispar. Se aude tumult, goană, ropot și, tot mai departe, strigătul: „Vin ungurii!”)

SCENA V

ERJI

(singură în odaie)

| De cîte ori stă să dea norocul peste mine începe rezelul.

TABLOUL ÎII

| **Vtrf** de măgură. Stînci. Locul de observație al lui Iancu. i Iancu cu carabina în mînă se uită cînd în vale, cînd spre celelalte măguri. Gratze urmărește cu ocheanul luptele. Trei |: ajutoare: Ion, Gheorghe și Petre, stau întinși, nemișcați, **gr** eu puștile țintă în vale. Se aud vag, dar necurmat, pocnete de pușcă în depărtare, rar cîte un tun.

SCENA I

| IANCU, GRATZE, TREI AJUTOARE, VESTITORI; vestitorii vin, se duc.

INTÎIUL VESTITOR

(vine din stingă)

| Căpitane, domnule prefect, batalionul unguresc vîrît cu
botul porcesc în Zlatna a luat-o spre miazănoapte și bate spre curmătură!

IANCU

Nu e bună vestea, dar nici cea mai rea nu e.

ALT VESTITOR

(vine din dreapta)

Domnule Iancu. Au ajuns la vadul Arieșului călărașii j lui Hatvani Față-lată!

IANCU

Și nu s-a umflat pîriul lui Sfarmă-Piatră — după po- j runcă?

VESTITORUL

S-a umflat măria ta, parcă ar vrea riul să nască alt riu.j Dar l-au trecut. Pe urmă l-au
trecut înapoi. Și-acu staul ungurii la cumpănă: să-l mai treacă o dată, să nu-1 mai treacă.

IANCU

Alte vești?

^

VESTITORUL

Ciocănitoarele numără zilele de cînd luptăm, și se mută? dincolo de Mureș.

IANCU

Înțeleg. Sunteți osteniți.

AL TREILEA VESTITOR

(vine de după stînci)

Măria ta, pe ungurii porniți spre Roșia i-am tăiat în două c-o jumătate de munte. S-a
zăpăcit cumplit rima ti iată, și se mira fiecare parte unde-a rămas jumătatea cei laltă!

IANCU

(către vestitori)

Lanțul trebuie sfărâmat! Acu lovitură după lovitură repezi și scurte, din stînga și din dreapta, pe cît se poațj

(lin luturi și pe neașteptate! Deseară aprindem ruguri pe «guri, să rămână de pomină

¹ Ce e?

săptămînile de foc!

AL TREILEA VESTITOR

Măria ta, de voi cădea cînd trec — să mi se puie...

(Se îneacă.)

IANCU

AL TREILEA

E, Mă arde gîtlejul, măria ta. C-am trecut prin prisaca Țidului. Mi s-a oprit un plumb subț
coaste. Să mi se puie — lîftrul ta — sicriul pe-un taur — întins și legat — între HpArnc,

(slăbește dih genunchi)

HM intru așa — măria ta — în progadie. — Moartea s-a fă- Silut harnică de tot.

(Cade.)

Da, s-a făcut harnică slujnica asta nemernică! Slujnica pății. E o jale. Și nu-i timp de
jale!

(Acopere mortul cu o manta; ceilalți doi vestitori pleacă.)

SCENA II

IANCU, GRATZE, CELE TREI AJUTOARE

GRATZE

(se apropie de Iancu)

Domnule Iancu...

IANCU

(se uită lung unul la altul)

De cîte nopți nu mai dormim?

GRATZE

Aprigă mișcare pe cealaltă coamă. Viermuiesc în vale BVezi și husarii. Parcă s-a aprins în ei
fierea pămîntului.

IANCU

(lovește cu patul carabinei în pământ)

Alte vești mai bune nu vin? — Pină deseară s-alege, într-un fel sau altul. Pe urmă avem răgaz de odihnă, o noapte — dacă e bine, o veșnicie — dacă e rău!

GRATZE

Oboseala e așa de mare că cere răscumpărare lungă. Ne j uităm cu jind la veșnicie.

IANCU

Sus capul, să vezi că-i răzbim, și la noapte mi-i spune că n-ai chef de dormit!

(Se uită cu ocheanul.)

Uite, îi vezi? Colo subț pădure, în runcul de vale, se l ivesc fără grijă — dumnealor. Acolo intrăm în ei și le dăm lovitura. Acolo în pădure, ascunși în scoarța gorunilor, stă la pindă popa Groza cu voinicii lui!

(Cere tntliul ajutor.)

Măi loane, tu știi cine-i muma rumănilor?

AJUTORUL

(se ridică, vine țin fața lui Iancu)

Muma-pădurii, măria ta!

IANCU

Muma-pădurii, loane! Sfinta cu zbircituri și cu noduri! ca salcia bătrână. Să nu mai înjuri niciodată de Muma-pă-j durii, că-i lei numele în deșert — ai înțeles, loane? Că de lo 1 Muma-pădurii, paznica lemnului, sfinta ciuberelor, norocul! moților, de la ea avem noi tot ce avem: eu fluierul, vollj cetina și frunza verde, iar noi împreună — toate biruințele! Așa, loane, și acu în numele sfintei, fă șapte sărituri pină-n pădurea de-alături, unde-i vedea pe popa Groza. Spune ij că Hatvani se încearcă la cheia lui! Să dea popa năvălii! asupra ungurului, și cînd s-a zăpăci ungurul, ca un berbc® lovit între coarne cu dosul săcurii, să-i mai dea una cu toatM puterea!

AJUTORUL

Intrăm în ei, măria ta. Să ridă de ei toate puzezele din Ufiimpie.

(Vrea să înjure, își astupă gura.) **κ Muma-pădurii! îi facem**

chisăliță!

GRATZE

Și-i dregem cu smfntină.

K Să se întindă miasma lor pină unde s-a zămislit ura ^■Bpotriva noastră!

(Ajutorul Ion pleacă sărind; de după stînci apare un moț cu doi soli unguri, cu stegulețe albe în vtrful baionetelor.)

SCENA.III

IANCU, GRATZE, CELE DOUĂ AJUTOARE, MOȚUL,

MOȚUL

Măria ta, ungurașii aiștia au răzbit cu steag alb pînă l rîndurile noastre, dinspre miazăzi. Solie de la Hatvani.

Domnule Iancu, generalul Hatvani învingător pretu- Ilitloni...

i Do un an și mai bine tot de „învingători pretutindeni” m, Precum vedeți însă, Iancu tot mai trăiește! Ficii, eu Biunt Koșut, lumina cerului pe pămînt! Dacă lui Hatvani ȳdă mina, să vă trimeată cu vestea aceasta îmbucurătoare | Koșut, nu la Iancu! Aȳ greșit poteca!

AL DOILEA SOL

Generalul Hatvani vă dă prilejul cel mai de pe urmă 1 pentru o pace cinstită 1

IANCU

Mă ia Hatvani cu binele! Și dracu s-a prefăcut o dată 1 într-o biserică, pentru ca să nu fie trăsniț! Coboriți vă rog 1 steagurile albe! Albul e pentru Hatvani culoare cu vicleșug. ; După semnele albe el vrea să iscodească unde mă găsesc. Spuneți-i că am învățat ceva acu trei zile de la Dragoș.] *(Le smulge steagurile albe și le aruncă în noroi.)*

Oricît de ușuratici am fi, nu cădem a doua oară în cursă! I

ÎNȚIUL SOL

Hatvani vă propune o pace pentru pimenea rușinoasă!!

IANCU

Iar condițiile, încă o dată și încă o dată, să depunem! armele — nu-i așa?

AL DOILEA SOL

+

Numai atît cere generalul Hatvani.

IANCU

Hatvani e foarte generos. Cum? Numai atît? Dacii nu mă înșel, atita cerea și prin Dragoș, înainte de încercare «j puterilor.

ÎNȚIUL SOL

Domnule Iancu, să ne dați pe Dragoș!

IANCU

A-ha, asta-i a doua condiție.

ÎNȚIUL SOL

A doua!

IANCU

Ați venit să oferiți pace, sau ați venit numai să-l lun J pe Dragoș?

ÎNȚIUL SOL

Dacă nu voiți pacea, dați-ne cel puțin pe Dragoș.

IANCU .

Cit de grijuliu se făcu dintr-o data generalul Față-lată. ș avea aproape poftă să înroșesc în locul lui. Băieți, avem rturie că Dragoș ne-a fost oaspe în vreme de armistițiu

Îi că s-a întors înainte de a se încheia armistițiul. Ne miră t, foarte mult, oă încă n-a ajuns în tabăra dumneavoas- igpl, Sau pe Hatvani îl trudesce oarecari muștrări de cuget? Vedeți, ne e foarte greu să ajungem cu ochii în toate văile, dacă s-ar fi întâmplat ca Dragoș să nu fi găsit încă dru- ul înapoi, ne vom îngriji noi să i-1 arătăm. Poate a rătăcit ' țintei și printre păstrăvi în ape tulburi, pe celălalt tărîm. (ițiil, avem și noi păstrăvi aici, în Munții Apuseni, dar sunt Bum pătați cu sînge. Cînd plecați, vă dau cîțiva în urzici, fil-i duceți plocon lui Koșut. Păstrăvi de la Iancu, domnule ■Coșul I Pătați cu sîngele lui Dragoș, dar nu din vina lui panoul

(Cei doi soli se descopere.)

Vă dau voie să vă acoperiți iarăși!

SOLII

*(Se uită nedumeriți unul la altul, s-acoperă. Împușcăturile
*o întetesc dintr-o dată, In vale s-aude zvon prelung de
luptă.)*

IANCU

Auziți? Ăsta-i popa Groza!

ÎNȚIUL SOL

Nu! Ăștia-s ungurii, care dau asaltul!

AL DOILEA SOL

Koșut îngenunchează acum pe pustă!

ÎNȚIUL SOL

Mine va îngenunchea pe pămîntul lărgit al țării!

IANCU

Asta e. Pe pământul lărgit, că niciodată pământul, ce-1 aveți, nu vă e destul. Voiți tot mai mult! Tot mai mult!

AL DOILEA SOL
Domnule Iancu — noi murim pentru un gând.
IANCU

Gînd de pustă — fără hotar! Gîndul nu vă este casă.] Noi murim pentru casă! Eu îngenunchez de un an aici] lingă Arieș sub furtună!

(*Un tun s-aude.*)
Tunul de pe Măgura moțului!
AL DOILEA SOL
Tunul de lingă pod, îl cunosc după tușă!
IANCU

Iureșul moților 1

ÎNȚIUL SOL

*

Pușcașii lui Hatvani!

GRATZE
(*se uită cu ocheanul printre stînci în vale*)
Popa Groza îi pipăie la coaste!
IANCU

(*ridică clin noroi cele două stegulețe, se duce la Înțiul sol, ti ia baioneta, îi dă stegulețul*)

Intr-acolo, spre miazănoapte, duce drumul la Cîmpeni,] în piața de la Cîmpeni găsești capul lui Dragoș. Invește-i în cîrpa asta!

(*Se duce la Al doilea sol, îi ia baioneta, îi dă stegulețul alb.*)

Colo în vale, spre miazăzi, va cădea norocul generalului Hatvani. Invește-i norocul în cîrpa asta. Duceți împreună lui Koșut capul lui Dragoș și norocul lui Hatvani și spin -i că Iancu e născut sub zodia gemenilor. Vitejiei, Iancu une în față de două ori vitejia, fiecărui omor de două omorul, iar pusteii sălbătice îi opunem fapta și cîntecul 'lui!

ÎNȚIUL SOL
(*Pornește ca un lunatic spre miazănoapte.*)

AL DOILEA SOL

(*pleacă spre miazăzi, urmat de moț*)

IS'u, nu, niciodată 1

(*De acum zvonul din vale crește în valuri.*)

SCENA IV

IANCU, GIÂTZE, CELE DOUĂ AJUTOARE

IANCU

*Wj' (Ascultă, urmărește lupta după zvonuri și detunături.) GRATZE
(se întinde pe stîncă, se uită cu ocheanul)*

**Popa Groza cu cleștele de rudașcă! Acu-i zdrobim! JU-i
măcinăm! Nu mai scapă nici unul!**

(Din tumultul din vale parcă se deslușește strigătul: „Împăratul! Împăratul! Iancu! Iancu!”)

IANCU

(vrea să se uite prin ochean)

Ila, un glonte mi-a sfărîmat ocheanul!

(S-apropie de Gratze.)

Biruie încă o dată prin noi împăratul? — Dă-mi ochea-

GRATZE
(Nemișcat.)

IANCU

N-auzi, Gratze?

GRATZE
(Nu se întoarce, pare a se uita prin ocean.)

IANGU
(s-apleacă, l-atinge, Gratze nu mai mișcă)

Gratze!

(îl scutură.)

Mort?

(Se întoarce spre cele două ajutoare, Petre și Gheorghe, care tot timpul au stat întinși cu puștile țintă spre vale gata de tragere.)

Petre — Gheorghe! Gratze-i lovit în frunte.

(Cele două ajutoare nu se mișcă.)

Gheorghe și tu? Mort?

(Trece de la unul la celălalt; i-atinge.)

Petre și tu — mort? — Se uită morții prin oceane? Stau morții gata de tragere?

(În vale se face puțină liniște, apoi chiote.)

Ascultă Gratze, încă un iureș în vale! Încă unul! Gratze strigă și tu, strigă și tu! — Să se uște de vînt cel ce a poftit vînt! Să piară de foc cel ce s-a dedat focului! Să se prăbușească de fier cel ce slujește fierului! Gratze, săptămîni do foc veniră peste noi, dar nu pe noi ne ceartă clopotele!

(Spre Gheorghe.) '

Gheorghe, nu noi am dorit să se întunece cerul și să se frămînte noroadale. Nu noi am dorit să cadă la pămînt făptura omului, nici să muște muntele de durere! Nu noi am dorit să plutească morții pe rîuri! Nu noi am dorii !

(Spre Petre.)

Petre, săraci, noi n-am rîvnit la belșugul celuiilalt. Flă- minzi, noi n-am rîvnit la pinea aproapelui! Noi ne apărăm numai ograda și sufletul și graiul și oasele și vecernia și utrenia și pe muma pămîntului!

(Ascultă tulburat.)

**Iacă un pocnet! Încă unul și încă unul! Te sărut, Gratze, gura
și cu inima. Pe frunte și pe mini. Gheorghe, unde >ir Petre,
unde-ai rămas? Deschide, Doamne, noua împă- țio, curată
ca floarea dimineții, nepieritoare ca sămînța #ții!**

(Face un pas, din vale se aud chiote de biruință.)

**Află tată, acolo unde ești, în Vidra de Sus; că ne-am mi'it sufletul
c-o nouă biruință!**

FAZA A TREIA

TABLOUL I

Trei ani mai târziu. În Vidra de Sus. Casa părintească a lui Iancu. O odaie. La masă Iancu, îmbătrânit prea de vreme, slăbit și ars de-un foc lăuntric; în fața lui, tata
lui Iancu, un moș.

SCENA I

IANCU, TATA LUI IANCU

IANCU

Trebuie să mai încerc și asta. Să vindem ce mai avem, să vindem casa!

TATA

Degeaba dragu' tatii. Cine a cules foloasele? Și cine ponoasele? Știi — umbla într-o zi, mai ieri-alaltăieri, norocul; pe uliță. Căuta numărul unei case. I-am zis: poftim, măria ta, intră! — Și-atunci s-a spart ca o bășică de săpun. Ăla era norocu' nostru!

IANCU

Nu, tată, nu pot să fiu înșelat. Că dac-aș fi, ce rost i avut totul? Îvinge pe pământ zodia dobitocului din coteț? Se ridică, tată, morții împotriva mea — și eu am luptai cu ungurii și i-am zdrobit, dar cu morții cine să lupte?!

ăratul întîrzie, nu se poate să mă înșele. În ce lume mbă,
scrintită și scîlciată trăim, dacă împăratul înșeală?

TATA

!ac-aș găsi numai cea mai mică sămînță de nădejde, *ice: treacă-
meargă. Unde s-au dus'atîtea...

f IANCU

Să vindem casa, tată. Dacă nu încerc și asta mi se pare în-aș
îneca la mal. Că" ei! știu — că suntem aproape de al.

■ RAȚA

Așa ai crezut totdeauna și pentru aiest mal ți-ai jertfit Bereșea și
sufletul. Prin cine a biruit împăratul pe unguri? în tinel Aiasta
rămîne. Aiasta nu se poate tăgădui. Chiar 'Că împăratul tace
amu, chiar dacă ne-a dat uitării. Aiasta ă că prin tine, bălatul de
la Vidra, împăratul și-a mintuit mul. Făgăduieli am dobîndit cu
mare belșug, așteptăm trei ani împlinirea. Dar parcă n-am fi fost
niciodată. Cu gurii s-a împăcat și i-a așezat în drepturile lor cele
nouă. Br noi parcă n-am fi. Mai rău: împăratul vrea să fie lăsat
pace și, fără să clipească măcar, ne-a aruncat, oase de ros,
Jișmașilor lui de ieri.

IANCU

Tatei sună clopotele în tot Ardealul că trece împăratul, rău
sfătuit de netrebnicii din preajma lui. Cînd a vedea, înțelege. Nu
trebuie decît să-l aducem în împrejurarea la vedea. Prilejul ni se
înfățișează cum numai o dată tr-o sută de ani. Să facem tot ce
numai se poate, să se abată prin munții noștri. Aici va fi spre
binele nostru, chiar n-ar fi decît să deschidă o dată ochii. Nu se
poate să l vază, oricît sfetnicii i-ar tulbura oglinda, suflînd-o cu
uri de venin! Povestea amară, pentru care ne-am chelit CU totul,
e scrisă aici pe stînci și pe mături. Tată, tu lții crescut credincios.
Tată, eu tot mai cred. Eu cred că iul e bun, din grația firei, bun și
recunoscător, aceasta cu t mai mult, cînd omul prin orînduire de
sus e și îlhărat. i Încerca să vorbesc cu el.

TATA

Mie mi  e arată că împăratul  tie totul foarte bine, dar nu mi c  fiindcă a a-i cad treburile  i a a-i vine bine lui. Cu ochii piezi i de pe pustă s-a împăcat. Noi rum nii suntem spatele, care nu-1 doare pe  mp ratul. După ce-i vorbi cu el, noi tot aiasta r m nem. Că de-un spate, care să nu-1 doar , are  i el nevoie.

IANCU

At ta chingă i-a mai rămas inimei. N-o tăia, tată, n-o tăia! Vreau să vie împăratul în munți. Vreau să fie primit împăratul, la C mpeni. La fiecare cot de drum să i se pună pe tipsie faptele locului. Să vază piatra, unde am făcut să se îplinească scriptura lui Ko ut. Să vază unde-a căzut capul unuia pe nume Drago  Inimă-putredă, să vază unde Hatvani Fața-lată  i-a cules steaua vie ii din noroi! Sosit aici, împăratul nu se poate să nu mă primească, că mărturii! stau aici  i apa  i frunza pentru Iancu.  i dacă mă prime te, nu se poate să nu mă auză. Că om e  i el.  i cel din urmă om de-ar fi, tot s-ar cutremura de nedreptatea sub care ne zv rcolim, fără valet  i cu din ii str n i.

TATA

Pe tine nu te vindec  nici o dezamăgire! Pe tine nu j' te
vindec  nimic.

IANCU

Tată, eu cred. Eu cred în el. Tată, sun bolnav de toate j faptele. Sunt ca un pom plin  i părăsit.  mi simt bra ele 1 obosite de greutatea sfintelor fapte  i suferin i. Pentru salva  mp r  iei  i pentru dreptatea noastră am înflorit  i-am rodit, Ajută-mă, tată, s-aducem pe  mp ratul! Vreau să stau ii/ j fața lui — vreau să-mi atingă el crengile,  i dacă l-ar bucura, j să mă scuture!

TATA

Pentru alaiul ce s-ar face, să pună toți mo ii un pici de umăr, de ce nu? S rbarea  i bucuria nu e numai pentru j noi, ci pentru toți!

IANCU

Nu mai pot să aștept de la nimenea — nimic! Fiecărei casă un fiu,  i mai mul i, mi-a dat. S-a irosit s ngele. S-a- i!

-JBlwtuit sufletele. Iar nădejdea fiecăruia era atunci mare. Hpităzi nădejdea, unde nu e stinsă, abia de mai pîlpîie. Cum nf inai putea să cer ceva? Nu, nu pot. Vreau să fac totul p|U. Vreau să merg. Vreau să merg pînă la capătul drumului. Hfobuie! Trebuie să mă duc pînă la capăt 1 Toți sunt la Mlpăti Numai eu încă nu! Vreau să știu cel puțin, vreau să pUu că n-am lăsat nimic neîncercat. Pe urmă vom vedea pe urmă pot să mor ca un cîne fără așternut, alungat ■lin poartă în poartă!

| Mumă-ta s-a coborît mai degrabă decît trebuia în mor- Șifnl , fiindcă prea s-a ostenit pentru casă. E agonisită cu Hfou, casa asta, din Vidra. Și amu tu-mi ceri să mă prä- Bldesc la bătrînețe, în grajdul sau subt pătulul vecinului?

IANCU

Da, știu — muma — focul ei — prea s-a ostenit. — icul ei îl port și eu — îl port numai pe alte drumuri. Dacă-așa l, fi scriptura și legea singelui nostru, a singelui nostru BOULEsc — să zicem: amin, și așa să fie! Suntem așa cum liltem — soarta cine și-o ^ocolește? Din părinți și moși — в нии mistuit cu toții pentru altceva, după nu știu ce fednm înscris în făpturile noastre, c-am trăit numai cu BUloarele pe pămînt, dar cu capul ridicat spre tărie și cu Tjlil în altă zare! — Nu, tată, sfîrșitul nu poate să fie acesta! nrșitul se înalță în lumină, sfîrșitul e aproape — nu mai Muie decît jertfa unui pas, și suntem ajunși în lumină, feloște doar o nimica toată, pentru ca harul răsplății să pn în snopi de lumină peste capetele noastre!

Î Uită-te la mine, fiule! Să lăsăm să ne judece cei care 1 plecat de la noi. Gîndește-te o clipă. Mumă-ta în mor- i — ce-ar zice?

IANCU

Muma?

(Se uită lung, puțin în jos, pînă dincolo de pețete.)

Parc-o văd — sub glie. E încă tot tînără, ca atunci, cînd al trecut dincolo. De zece ani stă așa nemișcată, cu mina pe j piept, parcă ascultă. N-a văzut nici una din faptele Iancu- lui, dai- le știe din totdeauna. Cu trupul ei s-au cuminecat gîndacii pămîntului, numai fața e neatinsă și minile. Mumă,] cum s-a făcut? Cum s-a

făcut că ai aprins în vatră tînără focul așa de mare? Țîșnesc
flăcările printe cărămizi — unde; ai uitat măsura, mumă? Abia mă
mai țin laolaltă! Zi mumă, cum ai mai zis: cum se strînge sfînta
luni la sfînta marți, j să se strîngă os la os, și gînd la gînd și
carne la carne, și ; sînge la sînge, să fiu iar cuget întreg, trup
adunat. Văd, tată, văd sub glie pe muma, ca floarea de măceș la
obraz! j

— Unde să plec; încotro să mă duc? Nu mai am puterea ;
— mai este un pas — numai un pas — numai un pas mai]
lipsește — dar n-am puterea. Mumă d,ă-mi și casa, dacă j mi-ai
dat focul! Dă-mi casa, s-o mistui — că trupul și sîngele j s-au ars.
Vreau să se mistuie totul, să nu mai rămînă nimic! Mumă, cum s-
a făcut? Cum s-a făcut că ai aprins în vatră | tînără foc așa de
mare, unde ai uitat măsura, mumă?

TATA
(*speriat*)

Iancule — întoarce-te, Iancule! — Iancule — astăzi j unde-i
împăratul?

IANCU
(*se trezește, tresare*)

Cine? împăratul? Cine-i împăratul? Nu știu unde-i... Astăzi?...
Da. Poate la Cluj. De acolo coboară pe Mureș.

TATA
Și tu crezi că vine, dacă-1 chemăm?

IANCU
Vine!

TATA
Văd cheile ^munților.

IANCU

Vino, tată, dacă-1 chemăm, vine!

TATA

Île arătăm moșilor pe împăratul?

IANCU

^»Ceasul acesta l-aștept. De trei ani îl tot aștept.

TATA

^Rînde ai fost adineaori? Doamne Dumnezeu! PăzeȘ- Hme, Doamnei Bine că te-ai întors. la casa. la ce găsești, ■ie tot! la tot ce vrei! S-a spune cîndva: a fost odată

■ niciodată, a fost pe vremea cînd Iancu și tat'so au adus ■pnunți pe împăratul!

li (li cuprinde capul și se uită la el, depărtîndu-se puțin.)

■ Nil mai vād bine. Cu cît te țin mai departe de ochi, cu .1 țe țin mai aproape de inimă! — Iancule! Vezi, altădată ■i Spuneam — Avrame. Astăzi nu-ți mai pot zice decît

îți zice toată lumea!

(Sărută cu un sughiț mina lui Iancu.)

IANCU

fTutftl

TATA

[Vād cheile munților și pe-mpăratul intrînd! la și cei Viței din grajd!

(Tac amîndoi ctteva clipe.)

[Nu te întrista — Iancule. Nu sunt amărît. Curge numai l din ochi apa asta nesănătoasă.

(Se uită lung la Iancu, își șterge lacrima.)

Hficiule, amu te-am văzut printr-o lacrimă — mare ca l ocean... mare și învingător ca altădată. Vinde ■Jugul și icoana.

97

n Blaga — Teatru, voi. 2 g
TABLOUL II

O cameră într-o casă, la Cîmpeni. La masă, aghiotantul imprcral în așteptare. Locotenentul Schuler, din armata imperială, mai la o parte.

SCENA I

AGHIOTANTUL, LOCOTENENTUL SCHULER, apoi UN
SERVITOR

SCHULER

Advocatul acesta e un răzvrătit.

AGHIOTANTUL

În ce împrejurări l-ai cunoscut?

SCHULER

**În împrejurări cam neplăcute. S-a opus unui ordin q
generalului Puchner — mai acu vreo trei ani.**

AGHIOTANTUL

**A, da, știu. A avut noroc Avram Iancu, c-a reușit, allu
plătea cu capul. Pentru isprăvile lui ar trebui, vezi duri
neata, aproape să i se dea ordinul Măriei Tereza. S-a
împ(trivit poruncii de a dezarma pe moți. Evenimentele i-
u(dat dreptate.**

SCHULER

**Eu am fost propus, cu alte fapte, pentru ordinul Marin
Tereza și nu mi s-a acordat!**

(Bagatelizînd.)

Biruința lui Iancu a fost o întimplare.

AGHIOTANTUL

**Mi-e destul de penibil că trebuie să recunosc totuși că
soarta împărăției atîrnă de asemenea întîmplări.**

SCHULER

»Afrontul de ieri dovedește îndeajuns ce sentimente are »1
de împărăție.

AGHIOTANTUL

Hi CVle petrecute aseară, te asigur că nu le-am uitat. SCHULER

■ Domnule aghiotant, nu e admisibil ca acest individ să
■hiligA în fața împăratului!

UN SERVITOR

(*intră, anunță*)

» Domnul avocat Avram Iancu!

AGHIOTANTUL

■ poftim!

(*Servitorul iese, Iancu intră.*)

SCENA II

AGHIOTANTUL, IANCU, SCHULER.

IANCU

■Domnule aghiotant?

AGHIOTANTUL

(*nu se ridică*)

II) n, domnule Iancu. Cu ce vă pot servi la această oră
Hfnuită?

IANCU

I lomnule aghiotant, aș dori să am sfatul domniei voastre
■pitire la o audiență la maiestatea sa.

AGHIOTANTUL

■I privire la o audiență? A, da! Știu — ieri aș fi avut ■ de
spus. Astăzi însă nu. Căci mi-aș exprima numai

mirarea. — Ați cerut audiența și vi s-a acordat. Rămînea să Vă prezentați aseară odată cu toți tribunii, să depuneți omagii la picioarele maiestății sale. Dar nu ați binevoit. Maiestatea sa a fost surprins de absența domniei voastre, cu atît mai mult, cu cît numele dumneavoastră figura pe lista de cei care au solicitat audiența. Vă închipuiți, desigur, cît de neplăcută situație. — Maiestatea sa, împăratul, îi înalta sa grație, a întreat de dumneavoastră, sau, mai bine a întreat totuși de dumneavoastră și a spus: „Iancu a fost un luptător foarte vrednic”.

IANCU

(încîlî puțin capul.)

AGHIOTANTUL

îmi pare nespuse de rău că ați ocolit prilejul de a auzi chiar din partea împăratului un asemenea cuvînt, în starea să ferească pe oricine pentru o viață întreată.

IANCU

Domnule aghiotant, îngăduiți. — E o neînțelegere, Eu n-am ocolit prilejul, dimpotrivă — îl caut. Deoarece însă eu nu tîn așa de mult la neînsemnata mea persoană) mi-ar fi părut neasemănat de bine, dacă maiestatea sa, îmi înalta sa grație, spunea cuvintele ce a binevoit să le rostască) despre poporul meu, iar nu despre mine.

AGHIOTANTUL

Maiestatea sa a binevoit să rostască cuvintele așa cuif le-a rostit. Trebuie să ne bucurăm că a binevoit în genere si vorbească. Nu e dreptul nostru, al muritorilor de rînd, si dorim ca înaltele cuvinte rostite să fi fost altele! În afum de aceasta, găsesc că e din cale afară neobișnuit ca un supu să solicite o audiență și pe urmă să nu apară, fără mactf de a se scuza că a fost împiedicat de o catastrofă a naturii de a-și face apariția.

;\$f vV, . /

IANCU

Nu e deloc în obiceiurile mele să trec dincolo de col convenite. Înțeleg ironia. Cu o catastrofă a naturii nu nv it scuza, fiindcă o asemenea catastrofă n-a avut loc, după p, desigur, o știu și domnul aghiotant și maiestatea sa.

AGHIOTANTUL

Maiestatea sa și domnul aghiotant.

IANCU

**Kxistă o ierarhie de protocol, și o ierarhie de care te
■iVești. Mă pot scuza însă cu o catastrofă nevăzută, cu o
Bștnstrofă, care are loc în sufletul meu!**

AGHIOTANTUL

**Ciudat, foarte ciudat. Domnule Iancu, n-ați auzit încă piodată
că în preajma unui împărat nu cad în cumpănă Mu menea
împrejurări de natură atît de intimă?!**

IANCU

**Sufletul și soartă unui neam întreg nu sunt o împrejure de
natură intimă!**

. AGHIOTANTUL

**Din a cărui însărcinare vorbiți — în numele celui suflet, p
unui așa-zis neam întreg?**

IANCU

M-au rugat — apa și frunza!

AGHIOTANTUL

**No înțelegem foarte anevoie, domnule avocat. Ați Swit 0
audiență — de ce uitați? Audiența vi s-a acordat — H ce sunteți
supărat? Și dumneavoastră n-ați apărut — ii¹ nre motiv să se
simtă jignit? Nu vă dați seama? Ați jW pe împăratul în situația cu
totul nefirească pentru un îflrat de a lăuda o ființă, care nu era
măcar de față! |I ceva cu totul de necrezut!**

IANCU

Nu doream o audiență cu o sută împreună!

AGHIOTANTUL

Cei o sută erau toți oamenii cu vază, moți de ai dumneavoastră, înalți dregători sau vrednici luptători! Mai adineaori v-ați identificat, prin nu știu ce însărcinare, cu tot poporul, și acu spuneți că doreați o audiență pentru dumneavoastră singur, despărțit de turmă!

IANCU

Ce poți să aduci la cunoștința maiestății sale, împăra-
tului, când e cuprins de atîția? Maiestatea sa îți întinde l mîna, îți suride și te întreabă de copii cînd nu ești însurat, de părinți, cînd sunt morți, și pînă să scoți înțilu cuvînt — el a și dat mîna următorilor zece. Dar eu, solicitînd o audiență, am făcut-o fiindcă vreau să vorbesc maiestății sale!

AGHIOTANTUL

Năstrușnice păreri aveți dumneavoastră despre audiențele la maiestatea sa. Nu dau bucuros lecții de etichetă, dar cînd n-am încotro... Domnule Iancu, audiențele nu se acordă pentru a vorbi împăratului, ci pentru a-l asculta! Pentru a-i răspunde cînd ești întrebat, și pentru a-i adu^p în orice caz închinarea cuvenită! Sunt pe deplin informat j.că dumneavoastră ați pregătit această strălucită primire j făcută maiestății sale. Am fost foarte mulțumiți și v-am dat j și prilejul sărbătoresc să aflați aceasta chiar din partea ! împăratului. — Din motive pe care nu le pot înțelege, ați ținut însă să rămîneți dincolo de cordon. De nu cereați audiența, vă asigur că împăratul, în neasemănata sa grație, descindea el la casa dumneavoastră. Că nu se sfiște să calce j nici un prag.

IANCU

E frumos ceea ce spuneți, împăratul nu coboară însă j în morminte!

AGHIOTANTUL

E casa dumneavoastră un mormînt?

IANCU

.De trei ani — da! Casa noastră adăpostește un om cui sufletul ucis de făgăduieli prea înalte și neîmplinite!

AGHIOTANTUL

P In acest punct socotelile dumneavoastră sunt foarte gre- Cum vă închipuiți că vom deschide ușa imperială unui Hm în stare să spună împăratului că n-are memorie?

IANCU

Dați-mi voie să vă vorbesc fără ocol, așa cum am vor- R și trimișilor lui Koșut, când împărăția era în primejdie toate părțile și trosnea jalnic din toate încheieturile!

AGHIOTANTUL O nu, domnule Iancu, nu înțeleg deloc. — împrejurările ■tu se aseamănă cituși de puțin. Sunt eu un răsculat împotriva împăratului, sau dintr-o familie de țilhari, înrudită? Ce Hi foce să asemănați situațiile? Dacă atunci ați vorbit fără :ol, era o datorie a dumneavoastră de supus fidel al împă- Jiei să vorbiți așa. îmi pare rău, cu mine nu se poate vorbi olt în cuvinte cumpănite!

IANCU

Domnule aghiotant, voi ține seamă de subțirimea auzu- ■Jui dumneavoastră. Fapt e că ni se pun piedici de pretu- Hfbdcni, și din stînga și din dreapta, să vorbim împăratului, 'iestatea sa a venit aici să ne vadă năcazurile și pleacă fi să ne fi întîlnit. N-am putut străbate pînă lîngă urechile le. Moșii și împăratul s-au văzut dar nu s-au întîlnit! So mie de ani nu se înt-împlă decît o singură dată o ase- *J»ea minune!

AGHIOTANTUL

Cît am umblat, în lung și-n lat, n-am auzit nici un suspin **Hfi** întreaga împărăție. Despre ce năcazuri ați putea povesti Tipizatului? în împărăția noastră, largă cît cerul, nu sunt ""at popoare fericite. Fiindcă e o fericire cu adevărat să ;il iești sub stăpînirea unui împărat providențial, cum e al Vitru. De trei ani e pace! Va fi o pace mare și lungă. Magna HM I Cel mai înalt bun ce-l putem dori.

IANCU

Numai popoare fericite sunt în împărăție! Așa poate "J-Vorbească numai un aghiotant imperial care, prin slujba

ce-o are, e osîndit să nu vadă decît aurore şi credinţă şi do a nu auzi decît chiote şi lumină! Eu voi fi aici şi după ce pleacă domnul aghiotant imperial, eu voi fi aici şi voi auzi şi altfel de chiote, care seamănă mai curînd a gemete do moarte şi a blestem pentru ziua de apoi. Vă rog să luaţi măsuri să fie sugrumate şi mare tare, ca să nu le mai aud!

SCHULER

Domnule aghiotant, admir îndelunga răbdare, cu care ascultaţi acest limbaj, care ameninţă să degenereze în cîneştie ce cuvînt ridicat de-a dreptul împotriva maiestăţii sale!

AGHIOTANTUL

Răbdarea îndeobşte e o virtute, iar răbdarea mea nu dovedeşte decît spiritul de libertate, de care suntem pătrunşi diregătorii împărăţiei, sub noua oblăduire.

IANCU

Şi noi avem virtutea răbdării şi am dovedit-o îndeajuns. De-o mie de ori soarele s-a ridicat peste noi şi peste dum-j neavoastră, dar s-a dus de fiecare dată de la noi spre duni-, neavoastră şi niciodată — nici o singură dată — n-a venit de la dumneavoastră spre noi! Şi totuşi aşteptăm încă. aşteptăm în linişte, cu inima strînsă în pumni, cu cuvîntul] zdrobit în gură. Iar dacă eu vorbesc, vorbesc ca unul cam vede şi dîncolo de această linişte.

AGHIOTANTUL

îmi daţi voie să mă mir că după jîgnirea fără precedent, adusă împăratului, adusă prin neprezentare la o audienţă acordată, mai stăruîţi pe o 'cale, care nu din vina noastră -*j rămîne închisă. Definitiv închisă!

IANCU

Definitiv închisă?

AGHIOTANTUL

Nu din pricina noastră.

IANȚ

1.11 porunca sau dorința împăratului?

AGHIOTANTUL

Nu țin de cuviință să Țăspund la orice întrebare!

IANCU

Dacă ar fi fost pentru interese personale, vă asigur că S} v-aș fi stingherit. — Eu nu mai am nimic de pierdut, lăin ic de cîștigat. Eu nu mai sunt. Mi-am dat numai puțin Tptz — să mai încerc — ce se mai poate încerca — după S totul a fost încercat! Am crezut — cum nimenea n-a cre- ftt,, Și-acu îmi spuneți că drumul e închis. Eu pentru mine K voiam nimic, că eu mă duc între goruni. Voiam numai MV In tul să se facă trup pentru ^cest popor uitat de împă- jșie, uitat de soartă, uitat de Dumnezeu, uitat de toți și A luate, numai de Iancu nu. Dacă aș ști cel puțin cine a "JBcluH ușa? Și pentru ce? Dacă e împăratul, mi-aș apleca futil ca în pace și aș pleca.

AGHIOTANTUL

**V ați închis-o singuri Sau dacă voiți: v-a închis-o duhul
îdurii!**

**Nu, domnule aghiotant, asta nu se poate 1 Se face o lin«. Și
nu veți avea liniște în fața cugetului dumnea- nitrăt Cu duhul de
care pomeniți am salvat împărăția!**

AGHIOTANTUL

îMaiestatea sa a avut toată bunăvoința. Și aceasta v-o t dovedi.

||, *(la o cutiuță de pe masă.)*

**I lută maiestatea sa în nemărginita sa dragoste față de ■țtți,
dintr-o înaltă îndurare, v-a acordat, pentru vred- H|, o
decorație.**

(I-o întinde.)

îCrucea pentru merite!

IANCU

(simplu, fără accent)

Am răbdarea să aștept pînă cînd maiestatea sa se va îndura să decoreze mai întîi poporul meu cu toate drepturile, ; cu toate drepturile nu numai cuvenite, ci și făgăduite!

(Nu întinde mina.)

AGHIOTANTUL *(după*

cîteva clipe ele așteptare)

înțeleg bine — domnule Iancu?

IANCU

Dacă nu răstălmăciți cuvintele.

AGHIOTANTUL

Nu primiți decorația?

IANCU

Greșit spus. Nu pot s-o primesc. Nu mă simt vrednic s-o primesc, înainte de a-mi vedea poporul în așezare dreaptă.*'

AGHIOTANTUL *(îl*

întrerupe)

Vrednicia noastră a muritorilor de rînd, ne-o judecă maiestatea sa, nu noi! Refuzul dumneavoastră, acest gest căzut iarăși dincolo de dungă, oricît aș vrea, nu-1 pot înțelege j altfel decît ca o nouă și grea jignire adusă maiestății sale.

IANCU

Dacă ați privi lucrurile în oglinzile scîlciate din grădi- j nile imperiale de la Viena, le-ați vedea la fel; în împărăție j numai popoare care suspină de fericire și la doi pași numai jigniri la adresa împăratului! Mă impresionează felul cum 1 dumneavoastră țineți să aveți legături cu viața și cu reali- 1 tatea. Dar ceea ce vreau eu e un lucru nespus de simplu: vreau să vorbesc cu împăratul!

SCHULER

(S-a ridicat nervos și se plimbă.)

AGHIOTANTUL

Să comunic maiestății sale refuzul dumneavoastră de a primi decorația?

IANCU

Vă rog să aduceți la cunoștința maiestății sale faptele în întregime și întru cât se poate întocmai. Că-i mulțumesc pentru gindul prea frumos de a mă fi găsit vrednic de o distincție atât de înaltă, dar că nu pot să o primesc, că m-aș bucura de decorație cu tot entuziasmul, dacă poporul rumă- Uesc ar fi mai întâi decorat cu împlinirea tuturor făgăduielilor 1 Și vă rog să mai aduceți la cunoștința maiestății sale Cfi aș fi cel mai fericit supus, dacă aș fi primit în audiență!

AGHIOTANTUL

I O decorație împăratească se primește fără condiții! IANCU

ff Fără condiții se primește în lumea asta numai steaua cu care ne naștem! înaltă sau joasă, steaua vieții și a morții!

AGHIOTANTUL

(tace, apoi după câteva clipe)

Domnule locotenent, însoțește te rog pe domnul Iancu 1» camera de alături. Ii voi împlini dorința. Voi comunica maiestății sale totul, întocmai.

IANCU

i (Face un scurt compliment, iese cu locotenentul Schuler,

pe ușa din fund.)

AGHIOTANTUL

P. (Se plimbă agitat, din dreapta vine Al doilea aghiotant.)

SCENA III

INTÎIUL AGHIOTANT, AL DOILEA AGHIOTANT

AL DOILEA

**Servus Fritz!
Servus Fred!**

AL DOILEA

(de-abia trezit din somn)

Maiestatea sa... da... Mai sunt audiențe de acordat pentru azi? Toată călătoria asta în munți îi e deosebit de penibilă. Asaltați pretutindeni de entuziasm și de lăcuste. Pe urmă acest popor curios, care pretinde că descinde de-a dreptul din colonii romani! în loc să se bucure că i s-a dat prilejul să-și dovedească fidelitatea, mai dorește și recompense. Poporul acesta așteaptă să i se creeze paradisul pe pământ, fiindcă la un moment dat și-a

ÎNȚIUL

făcut datoria. Ciudată concepție despre datorie, ca și cum datoria nu ți-o îndeplinești de dragul datoriei. Înțelegi, Fritz, că nu putem în nici un caz să aducem pe maiestatea sa în împrejurarea de a i se aminti despre niște așa-zise făgăduieli. Cred că maiestatea sa dorește să plecăm cât mai curînd. Să ieșim din munții aceștia, atît de neinteresanți.

(Se ridică.)

Maiestatea sa...

(salută drept în fața unei persoane fictive)

se plînge de oboseală.

ÎNȚIUL

Avui tocmai o discuție cu avocatul Iancu. E alături acest tînăr și trist duh al pădurii. Nu e chip să mă scap. Stăruie grozav în dreptatea lui. Vrea cu orice preț să vorbească maiestății sale. Am căutat, cît am putut, să-l fac să înțeleagă că cererea sa e inoportună. Nu știu cum să-l mai iau și ce să-i mai spun!

AL DOILEA

Nu știi ce să-i spui? Ei, asta-i! — Maiestatea sa nu mai acordă audiențe. Punctum!

ÎNȚIUL

Fred, am mințit mult în viață și fără caznă. Încheieturile gurii mi-s unse cu ulei de trandafiri, dar în fața

"tutui om, moara minciunilor nu umblă cum ar trebui, filă renunțe —' am căutat mai întâi să-l demoralizez în fel chip. După ce l-am ostenit, i-am oferit decorația. Fără jos.

AL DOILEA

Nu ți-am spus că decorația e prea mică? Crucea asta bună pentru cei ce nu mai pot avea altă nădejde decît i[^Cerșească odată la capătul podurilor cu o medalie pe ;pt. Să oferi lui lancu o decorație, pe care o au și alți o , le de caporali-ai împărățieii Oricum.

ÎNȚIUL

Și ea am fost de aceeași părere, dar împăratul, biroca- 0, cum îl știi, zicea că nu poate să-i dea o decorație mai "ltă, că așa, că pe dincolo, — că trebuie să înceapă de jos, sflrșit — îl știi tul De altfel, lancu habar n-are ce decolta i s-a oferit. E un om fără ambiții personale. El ar fi fuzat orice decorație, oricît de înaltă, chiar de i s-ar fi jht luceafărul pe piept. Vrea să fie decorat mai întâi poporul "jnănesc cu drepturile ce i.s-au făgăduiți

AL DOILEA

Ila-ha-hal Omul din pădureț

(Intră locotenentul Schuler.)

SCENA IV

ÎNȚIUL AGHIOTANT, AL DOILEA AGHIOTANT, SCHULER

SCHULER

(palid, și agitat)

**I am întors-o cum se cuvenea! Cutezanța aceasta de crezut
1 Orice ofițer imperial ar fi procedat la fell**

ÎNȚIUL AGHIOTANT

Nu înțeleg...

SCHULER

N-am mai putut să rabd neobrăzarea. Jignirea aceasta... A refuzat — decorația — maiestății sale!

ÎNȚIUL AGHIOTANT

Domnule locotenent...

SCHULER

li cunosc eu pe acești veșnici nemulțumiți, în stare să cirtească și fiindcă soarele nu răsare la apus!

ÎNȚIUL AGHIOTANT

Domnule locotenent, e cu putință?

SCHULER

(se bilbtie)

Credeam... credeam că vă fac. și dumneavoastră un serviciul

ÎNȚIUL AGHIOTANT

Cu asemenea gesturi crezi că refaci onoarea — ? Și aștepti încă să cîntăm de bucurie și imnul imperial „Doamne ține și protege”. — Ne-ai încrucișat toate socotelile!

(Se plimbă, agitat, pe urmă deschide ușa.)

Domnule. Iancu!

IANCU

(Apare în prag, pierdut, dar cu capul drept, parcă sieși străin.)

SCENA V

Aceiași, IANCU

ÎNȚIUL AGHIOTANT

(hotărit)

Maiestatea sa a binevoit să vă acorde audiența cerută!

IANCU

(fără accent, cu capul tot sus, înstrăinat)

Maiestatea sa a binevoit — maiestatea sa acordă audi- ța...
Iancu nu mai poate să apară în fața maiestății sale, încă Iancu nu e Iancu. Iancu cel adevărat a jertfit totul, să apară într-o dimineață cu obrazul curat și cu sufletul pătat în fața împăratului. Acel Iancu — acel Iancu — a -cat. Aici în prag a rămas cineva. Găsesc acum și eu că aiestatea sa nu poate să stea — nu poate să stea de vorbă ■ cineva. Cine stă aici în pragul împăratului? Spuneți-mi nmiile voastre, ca să mă pot prinde de ceva... Să mă agăț ceva că mă surpă apele... Să mă prind — că totul se spică și se desface... De ce tăceți? De ce tăceți, că pînă Acum ați tot vorbit — ? 1 Spuneți-mi, spuneți mi — să știu i ou — cine e? Că umbra a plecat și intră în munte, și pe Urină în alt munte...

TUSTREI

(îl fixează muți și încremeniți de-un fior.)

TABLOUL III

Peisajul de munte păduratic, din prolog. Zece ani mai **tîrziu**. Pe cărare vine, din stîngă. Erji, urmată de un **măgaruș** ținut de sfoară; pe șea desagi cu sare. Erji se **oprește**, trage măgarul de urechi, apoi se așează pe piatră, **și** ascultă o frîntură de doină, ruptă ca de un sughiț, ce se aude din pădure.

S C E N A I ERJI,

apoi IANCU ERJI

(strigă spre cineva)

L Bădiță Iancule! Craiul munților și-al mierloilor, poftim Incoa!

IANCU

(Apare din dreapta, îmbrăcat în cojoc murdar și rupt, peste pantaloni domnești peticiți; barba crescută, cu un ztmbet pustiu peste toată fața; se apropie cu fluierul adus la gură.)

ERJI

De unde vii bădiță Iancule?

Iaca de-aici și de mai departe.

IANCU

Nu mă mai cunoști?

ERJI

IANCU

(*serios*

)

Erji — Boji-i — tot un drac...

(*Se uită la desagi, ti încearcă cu mina.*)

Aur?

ERJI

Sare, -bădiță, sare.

IANCU

**Sare. Pine ai? Vrei să primești pe împăratul cu pine și sare?
Nu-l mai primi, că e degeaba. Și e degeaba și fiindcă nu vine.
Ăla nu mai vine. S-a speriat de lăcuste...**

ERJI

**Domnule Iancu, tot umbli din loc în loc... Lungești ziua cu
cîntecul? Și-ți'cauți norocul prin urzici?**

IANCU

**. Potcoave de acelea nu mai caut. — Știu eu că nu pot caii morți
să-mi dea ce nu mi-a dat viața.**

ERJI

La Viena ai mai fost?

IANCU

Nu te uita înapoi, Erji, că arde cetatea, și cetatea e dîrmată.
Altfel te faci stîlp de sare ca prietena ta, nevasta I .< >t.

ERJI

Eu sunt fată cînstită, domnule Iancu. Eu nu sunt din Kîntru
de care pomenești.

IANCU

K Ai dreptate Erji. — Eu lungesc ziua cu fluierul și mă tot
■B<lnK<*, și mă duc înapoi și caut. Caut să văd unde am
rîțfit în șirul faptelor. Da', vezi Erji, nu văd unde am greșit, n
numai că eu sunt de vină la toate.

ERJI

1 Și cam la ce adică ai fi dumneata de vină? Că s-auder Hpoul
trist în toți munții?

IANCU

Kîntecul trist. — De la mine îl prind mierloii și-l duc goruni.

ERJI

În goruni da, dar nu la împăratul. — Sul de foc ai fost fe&,
domnule Iancu, o așchie de fulgeri Azi umblă prin ■fau focul
trist, de zece ani tot umblă. — Nu aprinde pe- feti ti i că acum e
liniște mare în împărăție, dar nici stingere- g(Uește focul trist.

IANCU

fepu se face noapte, și apoi încetează și cîntecul. Știi Bou vin din
satul meu, din Vidra de Sus, am fost la Popa Bîfl, și m-am înscris
în cartea celor duși. Am spus popii: Hfte sa face noapte, dă-mi
cartea și cerneala.

ERJI

Hi CO-ai scris, bădiță Iancu?

Numele de botez și numele de familie: Avram Iancu.

— Avram Iancu! Numele a fost odată ca un steag. Și pro- •]
fesiunea: eroul românilor. Da' asta n-am scris-o eu. Asta j a
scris-o părintele Păcală — că el nu știe — cum a zis, j Erji? — Eu
sunt focul trist. — Eu sunt om, Erji, om ca j tine, de ce nu mai
găsesc nici o bucurie?

ERJI .

A mai trece, fiule, vremea și o găsești iar.

IANCU

Astăzi e tare greu să fii om — că s-a rupt lanțul — și-au 1
fugit verigile în toate părțile.

(Popa Păcală vine din dreapta.)

IANCU

SCENA II

IANCU, ERJI, POPA PĂCALĂ POPA

PĂCALĂ

Tată Iancule...

IANCU

Bun sosit la noi, părinte Păcală. Ai venit și dumneata! să vezi? Ai nimerit la zi mare.

POPA PĂCALĂ

Iancule, te-am căutat prin toate pădurile. Vreau să vii cu mine la Vidra. Tu nu mai ai casă. Vreau să stai la mina! că bate toamna la ușă — și se lasă ploile pînzișe.

IANCU

(pierdut)

Zi Tatăl nostru, părinte Păcală.

POPA PĂCALĂ
îl zic lancule, da' nu știu pentru.ce.

Zi *Tatăl nostru*.
POPA PĂCALĂ
Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele

Vie 'mpărăția ta.
POPA PĂCALĂ
Vie 'mpărăția ta.

i L-ai îngăimat cam pe sărite, părinte, ca să mă mîhnești. Iin numele tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh! E frumoasă rugăciunea aceasta — foarte frumoasă — dar numai Hblnfi la — vie 'mpărăția ta. Aud? Cînd mi se amintește Hatprc împărăție — încep să se învîrtă pădurile cu mine. **Și ciad** vine vorba despre fețele late, tot așa.

POPA PĂCALĂ
K Las', fiule, că împărăția, care ne-a înșelat, se va dărîma mt Hubilonul! În locul ei s-a ridicat aici împărăția noastră — I minune, numai lumină și numai a noastră!

| Cine s-o facă? Că eu nu mai sunt bun de nimic. Să vie 111 Să vie alții, — peste zece ani, peste douăzeci, peste '■Ștă de ani, să vie alții — cu sutele, cu miile, cu miile de \$ ~ s-o facă ei — împărăția noastră! Eu nu mai sunt bun nimic. Mie mi-e destul. Eu mă duc — eu mă duc unde iolnește fiara și tăcerea. — Erji, părinte, aici e muntele 1 R am fost pasăre și m-am făcut om. Acum mă duc iar în \$uro — mă duc în pădure — să mă schimb.

(Pornește cu pași rituali pe potecă în sus.)

**Muma-pădurii, muma noastră, acu mă fac iar pasăre acu
mă fac pasăre.**

*(Erji s-a ridicat de pe piatră. Popa Păcală se uită după
lancu, care dispare pe potecă. Se uită amândoi holbați, cu
mina crispată dusă la inimă.)*

POPA PĂCALĂ

Doamne, cum s-a împrăștiat sufletul lancului